Taliadau Anghyfreithlon a Methiannau o ran Llywodraethu – Cyngor Cymuned Abertyleri a Llanhiledd

Blwyddyn archwilio: 2014-15

Dyddiad cyhoeddi: Hydref 2021

Cyfeirnod y ddogfen: 2616A2021-22

Paratowyd y ddogfen hon fel rhan o waith a gyflawnir yn unol â swyddogaethau statudol.

Os ceir cais am wybodaeth y gall y ddogfen hon fod yn berthnasol iddo, tynnir sylw at y Cod Ymarfer a gyhoeddwyd o dan adran 45 Deddf Rhyddid Gwybodaeth 2000. Mae Cod adran 45 yn nodi'r arfer o ran trin ceisiadau a ddisgwylir gan awdurdodau cyhoeddus, gan gynnwys ymgynghori â thrydydd partïon perthnasol. Mewn perthynas â'r ddogfen hon, mae Archwilydd Cyffredinol Cymru a Swyddfa Archwilio Cymru yn drydydd partïon perthnasol. Dylid anfon unrhyw ymholiadau ynglŷn â datgelu neu ailddefnyddio'r ddogfen hon i Swyddfa Archwilio Cymru: swyddog.gwybodaeth@archwilio.cymru.

Rydym yn croesawu gohebiaeth a galwadau ffôn yn Gymraeg a Saesneg. Ni fydd gohebu yn Gymraeg yn arwain at oedi.

Mae'r ddogfen hon hefyd ar gael yn Saesneg. This document is also available in English

Cynnwys

Gan weithredu o dan drefniadau dirprwyedig ac ar ran Archwilydd Cyffredinol Cymru, rwyf wedi cyhoeddi'r adroddiad hwn o dan adran 22 o Ddeddf Archwilio Cyhoeddus (Cymru) 2004, i dynnu sylw'r cyhoedd at fethiannau sylweddol o ran gwneud penderfyniadau a diffygion mewn rheolaeth ariannol a thaliadau anghyfreithlon a wnaed yng Nghyngor Cymuned Abertyleri a Llanhiledd.

Mae'r adroddiad hwn yn nodi nifer o ddiffygion o ran llywodraethu a rheolaeth ariannol y Cyngor ac yn nodi bod y Cyngor wedi gwneud taliadau anghyfreithlon o arian rhodd i ddau aelod o staff.

Mae'n rhaid i'r Cyngor ystyried yr adroddiad a'r argymhellion a wnaed, yn unol ag adran 25 o Ddeddf Archwilio Cyhoeddus (Cymru) 2004.

Adroddiad cryno

Cyflwyniad 5

Cyngor Cymuned Abertyleri a Llanhiledd 5

Gwaith archwilio a wnaed 6

Canfyddiadau allweddol 6

Argymhellion a'r camau nesaf 7

Adroddiad manwl

Gwnaeth y Cyngor daliadau arian rhodd anghyfreithlon i Glerc ac Ysgrifenyddes y Cyngor pan ddaeth cyfnod eu cyflogaeth i ben ym mis Hydref 2014 a chymerodd y Clerc ran yn y broses o wneud penderfyniadau ac yntau wedi'i anghymwyso rhag gwneud hynny 9

Cafodd y Clerc a'r Ysgrifenyddes daliadau cyflog yn fwy na'r symiau y cytunwyd arnynt yn ffurfiol gan y Cyngor ac ychwanegodd y Clerc fwy o atchwanegiadau anawdurdodedig at ei gyflog 27

Methodd y Cyngor â chydymffurfio â rheolau sefydlog ei gontract wrth brynu nwyddau a gwasanaethau, ac o ganlyniad ni all ddangos ei fod wedi cyflawni gwerth am arian 36

Roedd rheolaeth y Cyngor dros ei faterion ariannol yn ddiffygiol ac nid oedd yn bodloni gofynion deddfwriaethol 38

Methodd y Cyngor â chyflawni ei ddyletswydd ddeddfwriaethol i sefydlu a chynnal archwiliad mewnol digonol ac effeithiol 41

Roedd trefniadau llywodraethu'r Cyngor yn ddiffygiol ar sawl cyfrif sylweddol 45

Atodiadau

Atodiad 1– Canfyddiadau’r Archwiliad Mewnol o ran cyfrifon 2014-15 y Cyngor o’u cymharu â chanfyddiadau’r Archwilydd Cyffredinol ynghylch yr un materion 47

Adroddiad cryno

Cyflwyniad

1 Mae'r adroddiad hwn yn crynhoi fy nghasgliadau sy'n deillio o fy archwiliad o gyfrifon Cyngor Cymuned Abertyleri a Llanhiledd (y Cyngor) ar gyfer y flwyddyn ariannol 2014-15.

2 Mae'r adroddiad hwn yn adroddiad ar unwaith a gyhoeddwyd er budd y cyhoedd o dan Adran 22 o Ddeddf Archwilio Cyhoeddus (Cymru) 2004 (y Ddeddf). Rwyf wedi cyhoeddi'r adroddiad hwn i dynnu sylw'r cyhoedd at fethiannau'r Cyngor o ran gwneud penderfyniadau a diffygion o ran rheolaeth ariannol a rheolaeth fewnol. O ystyried natur y materion a nodais, credaf ei bod yn bwysig bod gan y cyhoedd ymwybyddiaeth lawn a phriodol o'r digwyddiadau sy'n ymwneud â'r Cyngor.

3 Rwyf hefyd o'r farn ei bod yn briodol rhoi cyfle i'r Cyngor ddangos y camau pwysig a gymerwyd eisoes i wella trefniadau a sicrhau bod y risg o fethiannau o'r fath yn cyrraedd y lefel leiaf posibl. Wrth baratoi'r adroddiad hwn, rwyf wedi rhoi cyfleoedd i'r rhai y gellir eu hadnabod yn yr adroddiad ac i'r Cyngor cyfan roi sylwadau ar ganfyddiadau fy archwiliad. Mae'r adroddiad hwn yn adlewyrchu sylwadau a gafwyd gan y partïon hyn.

4 Nodaf fod gwersi i'w dysgu nid yn unig gan y Cyngor hwn, ond gan bob cyngor cymuned yng Nghymru.

Cyngor Cymuned Abertyleri a Llanhiledd

5 Mae'r Cyngor wedi'i leoli ym Mlaenau Gwent ac mae'n gwasanaethu cymunedau Abertyleri a Llanhiledd. Mae'r Cyngor yn gorff statudol a sefydlwyd o dan ddarpariaethau Deddf Llywodraeth Leol 1972 ac mae'n darparu nifer cyfyngedig o wasanaethau a chyfleusterau lleol.

6 Yn ystod 2014-15, y cyfnod cyfrifyddu y mae'r ddogfen hon yn ymwneud ag ef, roedd gan y Cyngor 19 o gynghorwyr a etholwyd yn ddemocrataidd gan etholwyr cofrestredig Abertyleri a Llanhiledd. Ni thalwyd y Cynghorwyr am ymgymryd â'r swyddogaeth hon. Yn ystod 2014-15, gwariodd y Cyngor £142,175. Mae hyn yn cynnwys £84,651 o wariant sy'n gysylltiedig â staff, a thalwyd £19,522.18 ohono (cyn tynnu treth) i Glerc y Cyngor a thalwyd £23,858.64 ohono (cyn tynnu treth) i Ysgrifenyddes y Cyngor ar ffurf taliadau arian rhodd untro pan ddaeth cyfnod eu cyflogaeth i ben. Gwariwyd y rhan fwyaf o weddill gwariant y Cyngor drwy roi rhoddion i grwpiau ac achosion cymunedol lleol.

7 Ariannwyd y gwariant yn bennaf drwy wneud praesept (gorchymyn i gasglu arian) yn erbyn Cyngor Bwrdeistref Sirol Blaenau Gwent (CBSBG). Roedd CBSBG yn ei dro yn cynnwys swm y praesept o fewn biliau Treth y Cyngor trigolion Abertyleri a Llanhiledd. Felly, talwyd am wariant y Cyngor yn bennaf gan drigolion lleol drwy'r Dreth Gyngor.

8 Mae cynghorau cymuned fel Abertyleri a Llanhiledd yn gyrff cyhoeddus bach iawn ac fel arfer maent yn dibynnu ar un swyddog allweddol, y Clerc, i reoli eu materion

gweinyddol. Yn amlach na pheidio, penodir y Clerc hefyd yn Swyddog Cyllid Cyfrifol (RFO). Mae'r RFO yn gyfrifol am weinyddu materion ariannol y Cyngor o ddydd i ddydd. Mae hyn fel arfer yn cynnwys cael a chofnodi incwm, paratoi taliadau â siec i'w llofnodi gan aelodau, gweinyddu taliadau'r gyflogres, cynnal cofnodion cyfrifyddu'r Cyngor a pharatoi cyfrifon blynyddol. Yn ystod 2014-15, Clerc y Cyngor oedd Mr Graham Bartlett.

9 Er bod swyddogaeth y Clerc/RFO, yn bodoli, yn ôl y gyfraith (Rheoliadau Cyfrifon ac Archwilio (Cymru) 2014 (Rheoliadau 2014)), cyfrifoldeb y Cyngor (hynny yw yr aelodau) yw gwarchod arian y Cyngor, gan gynnwys sicrhau bod ganddo reolaeth ariannol effeithiol ac effeithlon. Mae hyn yn cynnwys pethau megis sefydlu system briodol o reolaeth fewnol, gan gynnwys archwilio mewnol, a chymeradwyo'r datganiadau cyfrifyddu blynyddol cyn eu cyflwyno i'r archwilydd allanol i gael eu harchwilio.

Gwaith archwilio a wnaed

10 Yn unol â'r ddeddfwriaeth archwilio a oedd ar waith yn ystod blwyddyn ariannol 2014-15, penododd Archwilydd Cyffredinol Cymru (Yr Archwilydd Cyffredinol) gwmni archwilio Mazars i gynnal archwiliad allanol statudol o gyfrifon 2014-15 y Cyngor. Yn ystod 2015, cafodd yr Archwilydd Cyffredinol ohebiaeth gan aelodau o'r cyhoedd a rhai aelodau o'r Cyngor a oedd yn codi pryderon ynghylch y taliadau terfynu y cyfeirir atynt ym **mharagraff 6**, a llywodraethu cyffredinol y Cyngor. O ystyried difrifoldeb y pryderon a godwyd, penderfynodd yr Archwilydd Cyffredinol y dylai'r archwiliad o gyfrifon 2014-15 y Cyngor gael ei gwblhau gan archwilwyr a gyflogir gan Swyddfa Archwilio Cymru.[1]

11 Yn dilyn ymholiadau archwilio cychwynnol, deuthum i'r casgliad fod angen dwyn rhai materion i sylw swyddogion Heddlu Gwent er mwyn iddynt ystyried a oedd tystiolaeth bod trosedd wedi'i chyflawni. Cynhaliodd Heddlu Gwent ei ymchwiliad hir ei hun i'r materion hyn, ac ar ôl gofyn am gyngor, daeth i'r casgliad na fyddai er budd y cyhoedd i geisio bwrw ymlaen ag erlyniad. Nid oeddwn yn gallu symud ymlaen a chwblhau fy archwiliad nes bod Heddlu Gwent wedi cwblhau ei ymchwiliad.

Canfyddiadau allweddol

12 Canfu fy ngwaith archwilio y canlynol:

- yn ystod 2014-15, gwariodd y Cyngor £84,651 ar wariant yn gysylltiedig â staff. Mae hyn yn cynnwys £19,522.18 (cyn tynnu treth) a dalwyd i Glerc y Cyngor a £23,858.64 (cyn tynnu treth) a dalwyd i Ysgrifenyddes y Cyngor ar ffurf taliadau arian rhodd untro pan ddaeth cyfnod eu cyflogaeth i ben ym

[1] Pan weithredwyd Deddf Archwilio Cyhoeddus (Cymru) 2013 yn llawn, daeth yr Archwilydd Cyffredinol yn archwilydd statudol pob awdurdod lleol yng Nghymru.

mis Hydref 2014. Gwariwyd y rhan fwyaf o weddill gwariant y Cyngor drwy roi rhoddion i grwpiau ac achosion cymunedol lleol. Cymerodd y Clerc ran yn y broses o wneud penderfyniadau ac yntau wedi'i anghymhwyso rhag gwneud hynny. Yn fy marn i, roedd talu'r arian rhodd yn anghyfreithlon.

- cafodd y Clerc a'r Ysgrifenyddes daliadau cyflog yn fwy na'r symiau y cytunwyd arnynt yn ffurfiol gan y Cyngor ac ychwanegodd y Clerc fwy o atchwanegiadau anawdurdodedig at ei gyflog.
- methodd y Cyngor â chydymffurfio â rheolau sefydlog ei gontract wrth brynu nwyddau a gwasanaethau, ac o ganlyniad ni all ddangos ei fod yn cyflawni gwerth am arian.
- roedd rheolaeth y Cyngor dros ei faterion ariannol yn annigonol ac nid oedd yn bodloni gofynion deddfwriaethol.
- methodd y Cyngor â chyflawni ei ddyletswydd ddeddfwriaethol i sefydlu a chynnal archwiliad mewnol digonol ac effeithiol.
- Roedd trefniadau llywodraethu'r Cyngor yn ddiffygiol mewn sawl ffordd sylweddol.

Argymhellion a'r camau nesaf

13 Digwyddodd y materion a nodwyd yn yr adroddiad hwn sawl blwyddyn yn ôl. Gan fod y broses archwilio o reidrwydd yn hirfaith yn sgil ymchwiliad hir yr heddlu, fe wnaeth fy nhîm archwilio annerch y Cyngor mewn cyfarfod a gynhaliwyd ym mis Rhagfyr 2015 ac rwy'n fodlon bod y Cyngor, ers hynny, wedi gwneud cryn ymdrech i wella ei drefniadau llywodraethu a rheoli ariannol. Mae'r Cyngor wedi penodi swyddogion newydd ac nid yw llawer o aelodau'r Cyngor a fu'n rhan o'r cyngor yn ystod 2014-15 bellach yn eu swyddi.

14 O ganlyniad, er fy mod yn bwriadu parhau i fonitro'r cynnydd a wnaed gan y Cyngor i wella ei drefniadau, dim ond un argymhelliad a wnaf yn yr adroddiad hwn.

Argymhelliad

Argymhelliad	
A1	Dylai'r Cyngor ystyried a ddylid ceisio adennill y gordaliadau anghyfreithlon a wnaed i gyn-Glerc y Cyngor a'r cyn-Ysgrifenyddes y cyfeirir atynt yn yr adroddiad hwn.

15 Wrth wneud yr argymhelliad hwn, hoffwn bwysleisio nad wyf wedi dod o hyd i unrhyw dystiolaeth i awgrymu bod Ysgrifenyddes y Cyngor wedi gweithredu'n anonest. Credaf fod y gordaliadau i Ysgrifenyddes y Cyngor yn ganlyniad i gamgymeriad y Cyngor, a bod ganddi sail resymol dros gredu bod ganddi hawl i'r symiau a gafodd.

Y camau nesaf

16 Mae adrannau 25 i 27 o Ddeddf Archwilio Cyhoeddus (Cymru) 2004 yn nodi'r camau y mae angen i'r Cyngor eu cymryd nawr mewn ymateb i'r adroddiad hwn.

17 I grynhoi, rhaid i'r Cyngor nawr ystyried yr adroddiad a'i argymhellion mewn cyfarfod cyhoeddus o'r Cyngor o fewn mis i'r dyddiad y cyhoeddaf yr adroddiad.

18 Cyn y cyfarfod, mae'n rhaid i'r Cyngor hysbysebu'r cyfarfod drwy roi hysbysiad mewn papur newydd lleol. Mae'n rhaid i'r hysbysiad hwn nodi dyddiad ac amser y cyfarfod a sut y gall aelodau o'r cyhoedd fod yn bresennol.

19 Yn y cyfarfod, bydd angen i'r Cyngor benderfynu:

- a yw'r adroddiad yn ei gwneud yn ofynnol iddo gymryd unrhyw gamau;
- a yw'r argymhellion yn yr adroddiad i gael eu derbyn; a
- pha gamau (os o gwbl) i'w cymryd mewn ymateb i'r adroddiad a'r argymhellion.

20 Yna bydd angen i'r Cyngor baratoi ymateb ysgrifenedig a chytuno ar eiriad yr ymateb hwnnw gyda mi cyn cyhoeddi ei ymateb mewn papur newydd lleol.

Ann-Marie Harkin

Cyfarwyddwr Gweithredol (Gwasanaethau Archwilio)

Hydref 2021

Adroddiad manwl

Gwnaeth y Cyngor daliadau arian rhodd anghyfreithlon i Glerc ac Ysgrifenyddes y Cyngor pan ddaeth cyfnod eu cyflogaeth i ben ym mis Hydref 2014 a chymerodd y Clerc ran yn y broses o wneud penderfyniadau ac yntau wedi'i anghymwyso rhag gwneud hynny

Roedd gan gynghorau cymuned bŵer cyfreithiol i wneud taliadau arian rhodd i swyddogion ar ddiwedd cyflogaeth ar yr amod bod gan y swyddogion hynny hawl gytundebol cyn 16 Ionawr 2012 i gael taliad o'r fath

21 Ym mis Hydref 2014, gwnaeth y Cyngor daliadau o £19,522.18 i Glerc y Cyngor, Mr Bartlett a £23,858.64 i Ysgrifenyddes y Cyngor pan oeddent yn ymddeol fel swyddogion y Cyngor. Yn dilyn hynny, cysylltodd aelodau o'r cyhoedd â'r Archwilydd Cyffredinol ynghylch cyfreithlondeb y taliadau hyn. Mae'r taliadau a wneir yn fy marn i yn daliadau arian rhodd.

22 Mae taliadau arian rhodd yn ôl eu natur, yn daliadau yn ôl disgresiwn. Hyd at 16 Ionawr 2012, roedd gan gynghorau lleol y pŵer i wneud taliadau arian rhodd i staff pan ddaeth cyfnod cyflogaeth i ben (hyd at derfynau statudol a bennir mewn rheoliadau). Fodd bynnag, nid oedd pŵer cynghorau lleol i wneud taliadau arian rhodd yn creu unrhyw ddyletswydd na rhwymedigaeth i wneud hynny, ac nid oedd ychwaith yn creu unrhyw hawl cytundebol i aelodau staff gael taliad.

23 Penderfynodd llawer o gynghorau lleol gynnwys hawl staff i gael arian rhodd o fewn eu contractau cyflogaeth. Nid oedd cynnwys cymal o'r fath yn galluogi cynghorau i dalu mwy o arian na'r uchafswm a nodir mewn deddfwriaeth. O 16 Ionawr 2012 ymlaen, diddymwyd Rheoliadau Llywodraeth Leol (Taliadau yn ôl Disgresiwn) 1996, sy'n golygu nad oedd gan gynghorau lleol, o'r pwynt hwnnw, unrhyw bŵer cyfreithiol i wneud taliadau arian rhodd i aelodau staff pan ddaeth eu cyflogaeth i ben, oni bai bod gan aelodau staff gymal cytundebol yn eu contract cyflogaeth a wnaed cyn dyddiad diddymu'r Rheoliadau gan roi hawl iddynt gael taliad arian rhodd. I'r rhai hynny â hawl cytundebol, roedd y swm y gellid ei dalu'n gyfreithlon fel rhodd yn amodol ar yr uchafswm a bennwyd yn y Rheoliadau a oedd mewn grym ar yr adeg yr ymrwymwyd i'r contract.

Roedd y broses a arweiniodd at Glerc y Cyngor yn cael taliad arian rhodd yn sylfaenol ddiffygiol, cymerodd ran yn y broses o wneud penderfyniadau pan oedd wedi ei anghymhwyso rhag gwneud hynny a chafodd £14,990 yn fwy na'r uchafswm statudol y gallai fod wedi'i dalu'n gyfreithlon pe bai ganddo hawl gontractiol i gael arian rhodd

Nid oedd gan Glerc y Cyngor hawl gontractiol ysgrifenedig i gael taliad arian rhodd ar adeg ei ymddeoliad o'r Cyngor

24 Ymddeolodd rhagflaenydd Mr Bartlett o'i swydd yn Glerc ym 1989. Roedd contract cyflogaeth rhagflaenydd Mr Bartlett yn cynnwys hawl benodol i gael arian rhodd ar ddiwedd ei gyflogaeth. Pan adawodd gyflogaeth y Cyngor, cafodd daliad arian rhodd o £1,000 o gyfrif banc a oedd wedi'i sefydlu er mwyn talu arian rhodd.

25 Penodwyd Mr Bartlett yn Glerc y Cyngor ar 25 Hydref 1989. Ar 20 Rhagfyr 1989, ymrwymodd y Cyngor i gontract cyflogaeth gyda Mr Bartlett. Nid oedd y contract cyflogaeth yn cynnwys unrhyw hawl i Mr Bartlett gael taliad arian rhodd ar ddiwedd ei gyflogaeth.

26 Dywedodd Mr Bartlett wrth fy archwilwyr ei fod, tua adeg ei benodi, wedi mynd i gyfarfod o'r Cyngor. Mae'n honni, yn dilyn y cyfarfod hwnnw, fod Cadeirydd y Cyngor ar y pryd a Chadeirydd Pwyllgor Cyllid y Cyngor ar y pryd wedi dweud wrtho am dalu £500 y flwyddyn i gyfrif banc arian rhodd. Mae Mr Bartlett yn honni iddo ddilyn y cyfarwyddyd hwn drwy drosglwyddo £500 y flwyddyn o arian y Cyngor i gyfrif banc arian rhodd rhwng 1989 a 2005. Mae Mr Bartlett yn honni hefyd y gall tri chynghorydd o'r adeg honno gadarnhau y cytunwyd y dylai gael arian rhodd ar ddiwedd ei gyflogaeth.

27 Er fy mod yn nodi honiadau Mr Bartlett, nid yw cofnodion cyfarfodydd y Cyngor a gynhaliwyd ym 1989 yn cofnodi bod y Cyngor wedi cytuno bod ganddo hawl i gael arian rhodd ac nad yw ei gontract cyflogaeth yn nodi unrhyw hawl iddo gael arian rhodd. Hefyd, er bod Mr Bartlett yn honni, ar ôl i'r Cyngor gytuno, ei fod wedi talu £500 y flwyddyn i'r cyfrif banc arian rhodd bob blwyddyn rhwng 1989 a 2005, mae cofnod ariannol y Cyngor yn dangos na wnaed unrhyw daliadau i gyfrif banc arian rhodd y Cyngor tan fis Rhagfyr 1992.

28 Ar 15 Ionawr 1992, mae cofnodion cyfarfod o Bwyllgor Cyllid a Threfniadaeth y Cyngor yn cofnodi bod Mr Bartlett wedi hysbysu'r cyfarfod ei bod yn bosibl y gallai deddfwriaeth newid, a gallai hyn olygu ei fod yn gymwys i gael taliad arian rhodd. Argymhellodd 'y dylai'r Cyngor Cymuned fod yn barod ar gyfer unrhyw sefyllfa a allai godi ac argymhellodd y dylid rhoi'r arian hwn o'r neilltu'. Yn fy marn i, mae'r cofnod hwn yn dangos, ar 15 Ionawr 1992, fod Mr Bartlett yn deall nad oedd yn gymwys i gael arian rhodd ar ddiwedd ei gyflogaeth. Am y rheswm hwn, nid wyf

wedi ystyried bod angen cyfweld â'r cyn-gynghorwyr y cyfeiriwyd atynt gan Mr Bartlett ym **mharagraff 26**.

29 Ym mis Rhagfyr 1992, gwnaeth y Cyngor daliad cyntaf o £750 i'r cyfrif banc arian rhodd. Gwnaed taliadau eraill i'r cyfrif yn ystod cyfnod cyflogaeth Mr Bartlett. Cyfanswm y swm a dalwyd i'r cyfrif oedd £14,502 fel y nodir yn **Arddangosyn 1**.

Arddangosyn 1 – symiau a dalwyd i gyfrif banc cronfa arian rhodd y Cyngor yn y blynyddoedd ariannol rhwng 1989-90 a 2014-15

O 1989 tan 2014, talodd y Cyngor £14,502 i gyfrif banc cronfa arian rhodd.

Blwyddyn ariannol	Swm a dalwyd i gyfrif banc cronfa arian rhodd		Blwyddyn Ariannol	Swm a dalwyd i gyfrif banc cronfa arian rhodd
	£			£
1989-90	0		2003-04	500
1990-91	0		2004-05	500
1991-92	0		2005-06	800
1992-93	750		2006-07	802
1993-94	750		2007-08	800
1994-95	750		2008-09	850
1995-96	750		2009-10	850
1996-97	0		2010-11	0

Blwyddyn ariannol	Swm a dalwyd i gyfrif banc cronfa arian rhodd		Blwyddyn Ariannol	Swm a dalwyd i gyfrif banc cronfa arian rhodd
1997-98	500		2011-12	1,700
1998-99	500		2012-13	850
1999-2000	500		2013-14	850
2000-01	500		2014-15	0
2001-02	500		**Cyfanswm**	**14,502**
2002-03	500			

Ffynhonnell: Datganiadau banc y Cyngor

30 Ar 19 Mawrth 2001, ymrwymodd y Cyngor i gytundeb contractiol newydd gyda Mr Bartlett. Disodlwyd contract 1989 Mr Bartlett yn ei gyfanrwydd gan gontract 2001. Nid yw contract 2001 yn cynnwys unrhyw ddarpariaeth sy'n caniatáu i Mr Bartlett gael arian rhodd.

31 Ym mis Gorffennaf 2014, anfonodd Mr Bartlett gopi o'r hyn a ddywedodd oedd ei gontract cyflogaeth presennol at Mazars. Roedd y contract hwn wedi'i ddyddio 2 Ionawr 2005 ac mae'n seiliedig ar gontract cyflogaeth enghreifftiol y cytunwyd arno rhwng Cymdeithas Genedlaethol y Cynghorau Lleol (CGCLl), Cymdeithas Clercod Cynghorau Lleol (SLCC) ac a fabwysiadwyd gan Un Llais Cymru. Disodlwyd contract Mr Bartlett yn 2001 gan y contract hwn.

32 Roedd y contract dyddiedig 2 Ionawr 2005 yn cynnwys y cymal contract canlynol a oedd yn rhoi'r ddarpariaeth i'r Cyngor naill ai gofrestru Mr Bartlett yn y Cynllun Pensiwn Llywodraeth Leol neu y caiff wneud darpariaeth i dalu arian rhodd yn unol â'r Rheoliadau mewn grym ar yr adeg berthnasol.

> ‘19.1 Pensiwn
>
> Mae’r Cyngor yn aelod o’r Cynllun Pensiwn Llywodraeth Leol, sy’n gweithredu cynllun pensiwn cyfrannol, y mae gennych hawl i ymuno ag ef. Mae manylion yn y llyfryn a ddarperir ar wahân. Dileu os oes angen
>
> Neu
>
> 19.2 Arian Rhodd
>
> Caiff y Cyngor wneud darpariaeth briodol ar gyfer talu arian rhodd yn unol â’r Rheoliadau mewn grym ar yr adeg berthnasol.’

33 Nid yw’r ddogfen gontract wedi’i hanodi i ddangos pa un o’r ddau opsiwn hyn a ddewiswyd, fodd bynnag, sylwaf nad oedd Mr Bartlett wedi’i gofrestru yn y Cynllun Pensiwn Llywodraeth Leol. Nid yw’r contract yn rhoi hawl gytundebol i Mr Bartlett gael arian rhodd, mae’n nodi y gall y Cyngor ‘wneud darpariaeth briodol’ i dalu arian rhodd. Nid yw’n nodi swm sydd i’w dalu i Mr Bartlett. Nid yw’n nodi y byddai unrhyw daliad yn unol â’r Rheoliadau ar waith ar y pryd.

34 Ar 6 Mai 2015, cyflwynodd Cadeirydd y Cyngor ar y pryd becyn o ddogfennau i safle Swyddfa Archwilio Cymru. Roedd y pecyn o ddogfennau yn cynnwys fersiwn arall o gontract cyflogaeth Mr Bartlett dyddiedig 2 Medi 2005. Mae’r ddogfen hon yn gontract cyflogaeth enghreifftiol y cytunwyd arno rhwng CGCLl, SLCC ac a fabwysiadwyd gan Un Llais Cymru. Nid wyf yn glir pam y gwnaeth y Cyngor gontract newydd gyda Mr Bartlett wyth mis ar ôl y contract y cyfeirir ato ym **mharagraffau 31 a 32**, gan nad oedd y telerau wedi newid.

35 Yn ystod yr archwiliad, canfu’r Cyngor gontract cyflogaeth arall rhwng y Cyngor a Mr Bartlett dyddiedig 15 Mehefin 2007. Mae’r contract hwn yn gontract cyflogaeth enghreifftiol y cytunwyd arno rhwng CGCLl, SLCC ac a fabwysiadwyd gan Un Llais Cymru. Mae telerau’r contract yn union yr un fath â’r rhai a gynhwysir yng nghontractau 2005. Yn fy marn i, nid oes yr un o’r contractau hyn yn rhoi hawl gytundebol i Mr Bartlett gael taliad arian rhodd.

36 Rwy’n cydnabod y gellid dehongli gweithredoedd y Cyngor wrth wneud taliadau i gyfrif banc arian rhoddion fel rhai sy’n creu’r disgwyliad y byddai’r Cyngor yn gwneud taliad i Mr Bartlett ar ddiwedd ei gyflogaeth. Fodd bynnag, nodaf y canlynol hefyd:

- dechreuodd taliadau i’r cyfrif banc arian rhodd ym 1992 ar gais Mr Bartlett, ar y sail y gallai, ar ryw adeg yn y dyfodol, fod â hawl i gael taliad rhodd **(paragraff 29**).
- Nid yw contractau cyflogaeth Mr Bartlett ym 1989, 2001, 2005 a 2007 yn nodi unrhyw hawl gontractiol iddo gael taliad arian rhodd. Mae contractau 2005 a 2012 yn darparu ar gyfer y posibilrwydd y bydd y Cyngor yn gwneud taliad yn ôl disgresiwn i Mr Bartlett ar ddiwedd ei gyflogaeth o swm amhenodol ac yn amodol ar Reoliadau mewn grym ar yr adeg berthnasol.

37 Felly, nid wyf wedi gallu bodloni fy hun bod gan Mr Bartlett unrhyw hawl gontractiol i gael taliad arian rhodd o £19,522.18 ar ddiwedd ei gyflogaeth.

Cafodd Clerc y Cyngor daliad arian rhodd o £19,522.18, a oedd £14,989.78 yn uwch na'r uchafswm arian rhodd a ganiateir o dan ddeddfwriaeth

38 Fel y nodwyd uchod, nid oedd contractau cyflogaeth Mr Bartlett yn nodi hawl iddo gael taliad arian rhodd adeg ei ymddeoliad o'r Cyngor ar 31 Hydref 2014. Roedd diddymu Rheoliadau yn 2012 a oedd yn rhoi pŵer i gynghorau lleol wneud taliadau arian rhodd yn golygu na allai cynghorau lleol ond gwneud taliadau arian rhodd i aelod o staff os oedd gan yr aelod hwnnw hawl gontractiol cyn diddymu'r Rheoliadau.

39 Sylwaf fod contractau cyflogaeth Mr Bartlett a wnaed yn 2005 a 2007 yn nodi y gall y Cyngor 'wneud darpariaeth briodol ar gyfer talu arian rhodd' a derbyniaf y gallai Mr Bartlett fod wedi cymryd bod hyn yn golygu bod ganddo hawl gontractiol i gael taliad arian rhodd ar ddiwedd ei gyflogaeth gyda'r Cyngor. Nid wyf yn derbyn y farn hon. Nid yw'r cymal contractiol yn nodi unrhyw swm neu fath o gyfrifiad i benderfynu beth y byddai Mr Bartlett yn ei gael, h.y. byddai unrhyw daliad yn gyfan gwbl yn ôl disgresiwn y Cyngor. Hefyd, nodaf fod y teler contractiol yn nodi ymhellach y byddai'n rhaid i unrhyw daliad arian rhodd fod 'yn unol â'r Rheoliadau mewn grym ar yr adeg berthnasol'.

40 Llywodraethwyd swm unrhyw arian y gellid ei dalu i Mr Bartlett o dan gontract a wnaed yn 2005 neu 2007 gan Reoliadau Llywodraeth Leol (Taliadau yn ôl Disgresiwn) 1996 (y Rheoliadau). Dyma'r Rheoliadau 'mewn grym ar yr adeg berthnasol'. Mae'r Rheoliadau'n pennu uchafswm ar gyfer taliad yn ôl disgresiwn y gall cyngor ei dalu'n gyfreithlon i gyflogai pan ddaw ei gyflogaeth i ben ac yn nodi cyfrifiadau ar gyfer penderfynu ar yr uchafswm rhagnodedig.

41 Yr uchafswm y gellid ei dalu o dan y Rheoliadau yn achos Mr Bartlett oedd y lleiaf o'r ddau swm canlynol:

- 3.75% o'r cyflog ar gyfer pob blwyddyn o wasanaeth rhwng 16 a 70 oed; neu
- 3.75% o'r terfyn enillion is Yswiriant Gwladol ar gyfer pob blwyddyn o wasanaeth rhwng 16 a 70 oed.

42 Gan fod cyflog Mr Bartlett yn sylweddol uwch na'r terfyn enillion is Yswiriant Gwladol, dylai unrhyw gyfrifiad o'r uchafswm arian y gellid ei dalu fod wedi'i seilio ar 3.75% o'r terfyn enillion is Yswiriant Gwladol a dylai fod wedi ystyried gwasanaeth Mr Bartlett hyd at 70 oed yn unig (roedd Mr Bartlett dros 70 oed pan adawodd gyflogaeth y Cyngor). Pe bai'r Rheoliadau wedi'u defnyddio'n gywir, yr uchafswm y gallai Mr Bartlett fod wedi'i dderbyn, pe bai ganddo hawl gontractiol i gael arian rhodd, oedd £4,532.40. Fel y bu hi, talwyd £19,522.18 iddo.

43 Felly, credaf fod Mr Bartlett wedi cael £14,989.78 yn uwch na'r uchafswm arian rhodd a ganiateir o dan ddeddfwriaeth ac roedd y taliad hwn yn groes i'r gyfraith.

Roedd y broses a arweiniodd at dalu arian rhodd i Glerc y Cyngor, ac Ysgrifenyddes y Cyngor ym mis Hydref 2014 yn sylfaenol ddiffygiol ar sawl cyfrif sylweddol

Camarweiniodd y Clerc archwilydd penodedig y Cyngor, Mazars, ynghylch ei hawl i gael taliad arian rhodd

44 Yn 2013, dywedodd Mr Bartlett wrth archwilydd allanol y Cyngor, Mazars, ei fod yn bwriadu ymddeol.

45 Ar 7 Awst 2013, ysgrifennodd Mazars at Mr Bartlett ynghylch y cyfrif banc arian rhodd. Roedd yr e-bost yn amlinellu bod Mazars wedi nodi bodolaeth darpariaeth o gronfa arian rhodd ond bod angen sicrhau bod hon yn 'bodloni'r gofynion cywir'. Gofynnodd Mazars am gopi o gontract Mr Bartlett cyn 2012, (gan fod yr holl ddeddfwriaeth sy'n rhoi pŵer i gynghorau cymuned i wneud taliadau arian rhodd wedi'i diddymu o 16 Ionawr 2012 ac felly dim ond gweithwyr cynghorau cymuned â hawl contractiol i gael arian rhodd cyn diddymu'r ddeddfwriaeth oedd â'r hawl i gael taliad o'r fath). Gofynnodd Mazars hefyd i Mr Bartlett ddarparu copïau o unrhyw gyngor yr oedd y Cyngor wedi'i gael, er enghraifft gan Un Llais Cymru. Gofynnodd Mazars wedyn i Mr Bartlett ddarparu 'y cyfrifiadau a ddefnyddiwyd a'r gymeradwyaeth i wneud y taliad'.

46 Ymatebodd Mr Bartlett i'r e-bost ar 12 Awst 2013 gan ddatgan, 'Dechreuais weithio i'r Cyngor Cymuned ym 1989 ac fe'm cyflogwyd o dan yr un telerau ac amodau â'r Clerc blaenorol. Dywedwyd wrthyf, yn wahanol i rai Cynghorau, nad oeddent yn talu i mewn i gronfa bensiwn ond yn talu £500 y flwyddyn i Gronfa Arian Rhodd. Yn 2004 daeth Un Llais Cymru a Chymdeithas Clercod Cynghorau Lleol i gytundeb o ran telerau, amodau a chyflogau Clercod y Cyngor. Roedd y cytundeb hwn yn disodli'r holl gytundebau blaenorol ac fe'i gweithredwyd gan y Cyngor yn 2005 – (Amgaeir copi). Roedd hyn yn cynnwys taliad o 3.75% o gyflogau gros i'r gronfa arian rhodd – h.y. £850. Rhoddir copi o'r adroddiad ariannol i bob aelod ar gyfer y flwyddyn sy'n dod i ben – i'w gymeradwyo neu fel arall – amgaeir copi perthnasol.'

47 Rwy'n ystyried bod y datganiad a roddwyd gan Mr Bartlett i Mazars yn ei hanfod yn anghywir am y rhesymau canlynol.

- Ni chynhigiwyd yr un telerau ac amodau i Mr Bartlett ag i'r clerc blaenorol. Nid oedd contract Mr Bartlett dyddiedig 20 Rhagfyr 1989 yn cynnwys unrhyw hawl i ddarparu arian rhodd tra bod contract ei ragflaenydd yn cynnwys darpariaeth o'r fath.
- ni fabwysiadodd y Cyngor lyfryn y SLCC a ddarparwyd i Mazars a gyfeiriodd at daliad o 3.75% o'r cyflog gros i gronfa arian rhodd. Mabwysiadodd y Cyngor delerau ac amodau model CGCLl, SLCC ac Un Llais Cymru nad oedd yn cyfeirio at daliad o 3.75% i gronfa arian rhodd. Mae contractau Mr Bartlett yn datgan, 'gall y Cyngor wneud darpariaeth briodol ar gyfer talu arian rhodd yn unol â'r Rheoliadau mewn grym ar yr adeg berthnasol'.

- fel y nodir ym **mharagraff 29**, ni wnaeth y Cyngor unrhyw daliadau i'r gronfa arian rhodd tan fis Rhagfyr 1992, a dim ond ar ôl i Mr Bartlett roi gwybod i'r Cyngor ym mis Ionawr 1992 y gallai deddfwriaeth newid gan olygu y byddai ganddo hawl yn y dyfodol i daliad arian rhodd.

48 Ar 19 Awst 2013, ysgrifennodd Mazars at aelodau'r Cyngor ynghylch y datganiad archwilio blynyddol ar gyfer y flwyddyn a ddaeth i ben ar 31 Mawrth 2013. Dywedodd y llythyr wrth y Cyngor, ar ôl diddymu Rheoliadau Blwydd-daliadau 1996, caiff cynghorau wneud taliadau arian rhodd yn y dyfodol dim ond pan fyddant wedi'u cynnwys fel rhwymedigaeth gontractiol mewn contract cyflogaeth a wnaed cyn mis Ionawr 2012. Cynghorodd Mazars y Cyngor i ofyn am gyngor cyfreithiol cyn gwneud unrhyw daliadau arian rhodd. Ni chafodd y Cyngor unrhyw gyngor cyfreithiol ffurfiol fel y cynghorodd Mazars. Mae cofnodion cyfarfod o Bwyllgor Cyllid a Threfniadaeth y Cyngor a gynhaliwyd ar 8 Hydref 2014 yn cofnodi bod yr aelodau wedi cytuno i argymell taliadau o £19,522.18 a £23,858.64 i Mr Bartlett ac Ysgrifenyddes y Cyngor yn y drefn honno.

49 Yn dilyn hynny, cafodd yr Archwilydd Cyffredinol ohebiaeth gan aelodau o'r cyhoedd yn codi pryderon ynghylch cyfreithlondeb y taliadau 'arbedion effeithlonrwydd terfynu' a argymhellwyd i gael eu cymeradwyo gan Bwyllgor Cyllid a Threfniadaeth y Cyngor. Cyfeiriodd yr Archwilydd Cyffredinol y pryderon hyn at Mazars, yr archwilydd a benodwyd i gynnal archwiliad allanol statudol o gyfrifon 2014-15 y Cyngor.

50 Ar 23 Hydref 2014, ysgrifennodd Mazars at Mr Bartlett yn gofyn am y wybodaeth ganlynol:

- 'Natur y taliadau hyn, h.y. pam mae'r Cyngor yn gwneud y taliad a beth mae'r taliadau'n ei gynrychioli;
- cyfrifiad i gefnogi symiau'r taliadau a gynigir;
- yr awdurdod statudol y mae'r Cyngor yn dibynnu arno i wneud y taliadau hyn: a
- chopi o unrhyw gyngor cyfreithiol a phroffesiynol y mae'r Cyngor wedi'i gael i gadarnhau bod y taliadau'n gyfreithlon a bod y symiau arfaethedig yn briodol.'

51 Ddydd Llun 27 Hydref 2014, cyflwynodd Mr Bartlett ymateb i swyddfeydd Mazars yn Poole. Roedd y dogfennau a ddarparwyd yn cynnwys:

- dau lythyr gan gwmni cyfreithwyr lleol dyddiedig 24 Hydref 2014 wedi ei gyfeirio at 'bwy bynnag a fynno wybod'. Roedd un llythyr yn ymwneud â'r taliad i Mr Bartlett, yr ail lythyr yn ymwneud â'r taliad i Ysgrifenyddes y Cyngor. Mae'r llythyrau hyn yn dangos bod gan y Cyngor ddyletswydd gyfreithiol a chontractiol i wneud y taliadau rhodd.
- llythyr a lofnodwyd gan Gadeirydd ac Is-Gadeirydd Pwyllgor Cyllid a Threfniadaeth y Cyngor dyddiedig 24 Hydref 2014 yn datgan eu bod wedi 'cyfarfod â Swyddog Monitro a Dirprwy Swyddog Cyfansoddiadol Cyngor Bwrdeistref Sirol Blaenau Gwent ar 9 Medi 2014 i gael cyngor ar gontractau Mr Bartlett ac [Ysgrifenyddes y Cyngor]. Gallwn gadarnhau mai cyngor y Swyddog oedd bod taliadau'r Clerc a'r Ysgrifenyddes yn iawn ac yn briodol'.
- dwy ddogfen wedi'u llofnodi dyddiedig 13 Hydref 2014 ar bapur â phennawd y Cyngor. Roedd un ddogfen yn nodi bod Mr Bartlett yn derbyn taliad 'effeithlonrwydd terfynu' o £19,522.18. Roedd yr ail ddogfen yn nodi bod Ysgrifenyddes y Cyngor yn derbyn taliad 'effeithlonrwydd terfynu' o £23,858.64. Nododd y dogfennau hyn fod y taliadau 'yn unol â'r Rheoliadau Iawndal Statudol.' Mae'r dogfennau wedi'u llofnodi gan Mr Bartlett fel yr unigolyn a oedd wedi cyfrifo'r symiau sy'n ddyledus, a chan ddau gynghorydd yn datgan eu bod wedi gwirio'r cyfrifiadau.

52 Fel y nodir **ym mharagraffau 58 i 80**, ystyriaf fod cynnwys pob un o'r dogfennau hyn yn gamarweiniol ac mewn rhai rhannau yn anghywir. Ymddengys mai eu diben, yn rhannol o leiaf, oedd camarwain Mazars bod y taliadau'n ddilys a bod y Cyngor wedi ceisio cyngor annibynnol priodol cyn ymrwymo i'r taliadau. Fodd bynnag, sylwaf fod y llythyrau cyngor cyfreithiol a'r llythyr gan Gadeirydd ac Is-Gadeirydd Pwyllgor Cyllid a Threfniadaeth y Cyngor wedi'u llunio ar ôl i'r taliadau gael eu gwneud.

53 Adolygodd Mazars y dogfennau a ddarparwyd gan Mr Bartlett a daeth i'r penderfyniad yn seiliedig ar y dogfennau a ddarparwyd i beidio â herio cyfreithlondeb y taliadau fel y cyfryw. Fodd bynnag, daeth Mazars i'r casgliad bod y taliadau'n daliadau arian rhodd ac nid yn arbedion effeithlonrwydd terfynu ac felly'n daliadau trethadwy o dan a393B(2)(a) o Ddeddf Treth Incwm (Enillion a Phensiynau) 2003.

54 Ar 29 Hydref 2014, cyhoeddodd Mazars hysbysiad cynghori i'r Cyngor o dan adran 33 o Ddeddf Archwilio Cyhoeddus (Cymru) 2014. Roedd yr hysbysiad cynghori yn ei gwneud yn ofynnol i'r Cyngor roi 21 diwrnod o rybudd i Mazars o unrhyw fwriad i wneud taliadau arian rhodd heb dynnu treth. Fodd bynnag, roedd y taliadau eisoes wedi'u gwneud ar 15 Hydref 2014 heb dynnu treth. Dywedodd Mr Bartlett wrth fy archwilwyr yn y cyfweliad ei fod ar y pryd yn deall bod y taliadau'n 'daliadau effeithlonrwydd terfynu' a gellid eu gwneud heb dynnu treth incwm a chyfraniadau Yswiriant Gwladol.

55 Dywedodd Mazars wrth fy archwilwyr nad oedd yn ymwybodol pan gyhoeddodd yr hysbysiad cynghori bod y taliadau eisoes wedi'u gwneud, ac ni wnaeth Mr Bartlett roi gwybod iddynt am y ffaith hon pan ymwelodd â'u swyddfeydd ar 24 Hydref 2014. Dywedodd Mazars wrthyf na fyddai hysbysiad cynghori wedi'i gyhoeddi pe bai wedi cael gwybod bod y taliadau wedi'u gwneud. Diben hysbysiad cynghori yw ceisio atal penderfyniad anghyfreithlon rhag cael ei wneud neu i wariant anghyfreithlon gael ei ysgwyddo. Nid yw'n cyflawni unrhyw swyddogaeth ar ôl y digwyddiad.

56 Yn fy marn i, yn ei ryngweithio â Mazars, mae Mr Bartlett wedi ceisio camarwain Mazars fod ganddo hawl gontractiol i gael arian rhodd sy'n cyfateb i 3.75% y flwyddyn o'i gyflog presennol. Nid oedd gan Mr Bartlett hawl o'r fath. Rhoddodd ddogfennaeth i Mazars a oedd yn cynnwys gwybodaeth ffug er mwyn cefnogi ei hawliad i daliad arian rhodd nad oedd ganddo hawl gyfreithlon iddo. Rwyf hefyd o'r farn bod Mr Bartlett wedi methu'n fwriadol â hysbysu Mazars bod y taliadau arian rhodd a oedd yn destun adolygiad archwilio eisoes wedi'u gwneud, cyn i Mazars gwblhau eu gwaith archwilio mewn cysylltiad â'r taliadau hyn. Yn fy marn i, roedd ymddygiad Mr Bartlett ymhell o fod o'r safon y mae gan y cyhoedd hawl i'w disgwyl gan swyddog llywodraeth leol.

57 Er fy mod o'r farn bod Mr Bartlett wedi ceisio camarwain Mazars ynghylch ei hawl i gael arian rhodd, credaf y dylai Mazars fod wedi gwneud mwy i fodloni ei hun bod gan Mr Bartlett hawl gytundebol i gael arian rhodd, a bod unrhyw daliad arfaethedig wedi'i gyfrifo yn unol â'r Rheoliadau perthnasol.

Roedd yr wybodaeth a'r cyngor y dibynnai'r Cyngor arnynt wrth benderfynu gwneud taliadau arian rhodd i Glerc ac Ysgrifenyddes y Cyngor yn rhannol, yn anghywir ac yn annigonol

58 Fel y nodwyd ym **mharagraffau 50 i 57**, ar 27 Hydref 2014, darparodd Mr Bartlett ddogfennau i archwilydd allanol y Cyngor, Mazars, a honnodd eu bod yn cefnogi ei hawl ef ac Ysgrifenyddes y Cyngor i gael arian rhodd o £19,522.18 a £23,858.64 yn y drefn honno.

59 Rwyf wedi nodi fy ystyriaethau o bob un o'r dogfennau hyn isod.

Llythyrau Cyngor Cyfreithiol

60 Ysgrifennodd Mazars at Mr Bartlett ar 23 Hydref 2014 yn gofyn iddo ddarparu 'copi o unrhyw gyngor cyfreithiol a phroffesiynol y mae'r Cyngor wedi'i gael i gadarnhau bod y taliadau'n gyfreithlon a bod y symiau arfaethedig yn briodol'. Yn dilyn y cais gan Mazars ar 23 Hydref 2014 (a ddaeth i law ar ôl i'r taliadau gael eu gwneud) gofynnodd Mr Bartlett am gyngor gan gwmni lleol o gyfreithwyr ynghylch ei hawl ef ac Ysgrifenyddes y Cyngor i gael taliadau terfynu gan y Cyngor.

61 Mae'r llythyrau cyngor a gafodd Mr Bartlett gan y cwmni cyfreithwyr wedi'u dyddio 24 Hydref 2014 ac fe'u hanfonwyd i Mazars i gyfiawnhau'r taliadau. Roedd y

llythyrau'n nodi mai ar gyfer Mr Bartlett ac Ysgrifenyddes y Cyngor (nid y Cyngor) oedd y cyngor cyfreithiol a ddarparwyd. Dywedodd Mr Bartlett wrth fy archwilwyr ei fod yn derbyn 'ei fod yn gamarweiniol o ran ar gyfer pwy yr oedd y cyngor', a'i fod wedi bwriadu mynd yn ôl at y cwmni cyfreithwyr i drefnu bod y llythyrau cyngor yn cael eu hailgyfeirio at y Cyngor ond na wnaeth hynny. Roedd yn amlwg i mi na fwriadwyd i'r cyngor fod yn gyngor i'r Cyngor. Mae'r llythyrau wedi'u cyfeirio at Mr Bartlett ac Ysgrifenyddes y Cyngor y cyfeirir atynt fel cleientiaid y cwmni.

62 Mae'r llythyr cyngor a gyfeiriwyd at Mr Bartlett yn datgan, gan fod cyflogaeth Mr Bartlett 'yn dod i ben cyn bo hir, eu bod nhw [y cwmni cyfreithwyr] wedi adolygu telerau'r contract (cymal 19) a chytunwyd na ddylai ef [Mr Bartlett] gael Pensiwn Llywodraeth Leol ond, yn hytrach, dylai gael arian rhodd yn unol â'r rheoliadau ar y pryd.' Cadarnhaodd y llythyr, 'pe bai taliad o arian rhodd, y byddai'n gyfystyr â 3.75% o'r cyflog a adneuwyd yn fisol mewn cronfa ddiogel'. Mae'r llythyr hefyd yn nodi, 'Gan fod hwn yn gymal penodol o fewn Contract ein Cleient, rydym o'r farn y byddai unrhyw fethiant i dalu'r arian hwn yn gyfystyr â thorri Contract a fyddai'n agored i gyfraith yn y tribiwnlys cyflogaeth.'

63 Fel y nodwyd **ym mharagraffau 25 i 37**, nid oedd gan Mr Bartlett gontract ac ni chafodd erioed gontract a ddywedodd 'pe bai'r [Cyngor] yn talu ... arian rhodd, byddai'n cyfateb i 3.75% o'r cyflog a adneuwyd yn fisol mewn cronfa ddiogel'. Hefyd, tynnodd y llythyr cyngor sylw at y ffaith, o dan y Rheoliadau perthnasol, mai £4,532.40 oedd y swm mwyaf o arian y gallai'r Cyngor ei dalu pe bai ganddo hawl gontractiol i gael taliad, yn hytrach na'r £19,522.18 a gafodd.

64 Mae'r llythyr cyngor gan y cwmni cyfreithwyr lleol mewn cysylltiad â thaliad arian rhodd i Ysgrifenyddes y Cyngor yn nodi 'yn y contract (cymal 6) cytunwyd ar y telerau na ddylai ein Cleient gael Pensiwn Llywodraeth Leol ond yn hytrach, dylai gael arian rhodd fel un rhan o chwech o gyflog blynyddol neu ddwywaith swm y cyflog ar y dyddiad terfynu (pa un bynnag yw'r lleiaf). Mae'n amlwg felly, o ganlyniad i'r cyfnod y cyflogwyd hi, fod gan ein Cleient hawl ar ôl rhoi'r gorau i'w chyflogaeth i gael arian rhodd sy'n cyfateb i ddwywaith swm ei chyflog presennol.'

65 Mae'r llythyr cyngor yn nodi ymhellach 'Rydym wedi cael cyfle i astudio'r rheoliadau sy'n cadarnhau os telir arian rhodd yna bydd yn swm yn hafal i 3.75% o'r cyflog a adneuwyd yn fisol mewn cronfa ddiogel. Y gronfa gronnol i'w thalu'n llawn ar ddiwedd cyflogaeth, yn amodol ar gwblhau pum mlynedd barhaus o wasanaeth boddhaol'.

66 Fel y nodwyd, ym **mharagraffau 88 i 91** isod, roedd gan Ysgrifenyddes y Cyngor ddarpariaeth yn ei chontract cyflogaeth yn nodi'r hawl i gael taliad arian rhodd o'r lleiaf o un rhan o chwech o'r cyflog blynyddol neu ddwywaith swm y cyflog ar y dyddiad terfynu. Roedd y taliad i Ysgrifenyddes y Cyngor yn unol â'r ddarpariaeth hon. Fodd bynnag, nid yw'r Rheoliadau perthnasol sy'n gymwys i'r Ysgrifenyddes (Rhan K o Reoliadau Blwydd-daliadau Llywodraeth Leol 1986 (fersiwn sydd mewn grym o 1 Ebrill 1987)) yn datgan y bydd yr arian rhodd 'yn swm sy'n hafal i 3.75% o'r cyflog a adneuwyd yn fisol mewn cronfa ddiogel. Y gronfa gronnol i'w thalu'n

llawn wrth derfynu'r gyflogaeth, yn amodol ar gwblhau pum mlynedd barhaus o wasanaeth boddhaol.' Mae'r cyngor cyfreithiol yn y llythyr, felly, yn anghyson.

67 Hefyd, fel y nodir **ym mharagraffau 22 a 23**, roedd y rheoliadau perthnasol yn rhagnodi terfyn ar y swm y gallai cynghorau ei dalu i aelod o staff drwy arian rhodd, a sut y dylid cyfrifo'r terfyn hwn. Roedd y swm a dalwyd i Ysgrifenyddes y Cyngor £15,890.11 yn uwch na'r uchafswm yr oedd gan y Cyngor y pŵer i'w dalu.

68 Sylwaf fod Mr Bartlett, ym mis Tachwedd 2014, wedi hawlio ad-daliad o £192 gan y Cyngor mewn cysylltiad â'r cyngor cyfreithiol yr oedd wedi'i geisio gan y cwmni cyfreithwyr lleol o ran ei daliadau arian rhodd ei hun a thaliadau Ysgrifenyddes y Cyngor. Gan nad oedd y cyngor cyfreithiol yn gyngor i'r Cyngor, ond yn gyngor personol y gofynnwyd amdano gan Mr Bartlett, credaf nad oedd gan Mr Bartlett hawl i hawlio ad-daliad o'r costau hyn ac roedd y taliad o £192 yn groes i'r gyfraith.

69 Ni ddylai'r Cyngor fod wedi derbyn y cyngor a roddwyd gan Mr Bartlett gan y cyfreithiwr a gyfarwyddwyd ganddo am nad oedd y cyngor yn gyngor cyfreithiol annibynnol, ni fwriadwyd erioed ar gyfer y Cyngor ac roedd yn anghywir.

Llythyr wedi'i lofnodi gan Gadeirydd ac Is-Gadeirydd Pwyllgor Cyllid a Threfniadaeth y Cyngor dyddiedig 24 Hydref 2014

70 Mae cofnodion cyfarfod o Bwyllgor Cyllid a Threfniadaeth y Cyngor a gynhaliwyd ar 8 Hydref 2014 yn cofnodi bod y 'Clerc [Mr Bartlett] wedi tynnu sylw at daliadau Arbedion Effeithlonrwydd Terfynu. Taliadau arian rhodd arfaethedig oedd y rhain, taliad o £19,522.18 iddo ef ei hun a thaliad o £23,858.64 i Ysgrifenyddes y Cyngor, yn y drefn honno.' Mae'r cofnodion yn cofnodi bod Mr Bartlett wedi dweud wrth y cyfarfod ei fod ef, y Cadeirydd ac Is-gadeirydd y Pwyllgor wedi cyfarfod â Dirprwy Swyddog Cyfreithiol Cyngor Bwrdeistref Sirol Blaenau Gwent' i gael cadarnhad o ran y taliadau hyn'. Dywedodd Mr Bartlett wrth y cyfarfod ei fod hefyd wedi cael cadarnhad gan 'y Cyfrifydd yng Nghyngor Bwrdeistref Sirol Blaenau Gwent' fod 'y taliadau yn gywir'. Mae'r cofnodion yn cofnodi bod 'Gorchymyn Rhif 7 2014/15 [gorchymyn talu a oedd yn cynnwys y taliadau arian rhodd] wedi'i gynnig ac argymhellwyd ei fod yn cael ei dalu. '

71 Rwyf wedi cadarnhau bod Mr Bartlett, a Chadeirydd ac Is-Gadeirydd Pwyllgor Cyllid a Threfniadaeth y Cyngor ar y pryd (y Cynghorydd Glyn Smith a'r Cynghorydd John Tiley yn y drefn honno) yn bresennol mewn cyfarfod ar 9 Medi 2014 gyda Swyddog Cyswllt Cyngor Bwrdeistref Sirol Blaenau Gwent ar y pryd yn swyddfeydd Cyngor Bwrdeistref Sirol Blaenau Gwent. Yn y cyfarfod hwn, trafodwyd taliadau arfaethedig i Mr Bartlett ac Ysgrifenyddes y Cyngor. Mae swyddogion Cyngor Bwrdeistref Sirol Blaenau Gwent yn honni na roddodd ei Swyddog Cyswllt Cymunedol unrhyw gyngor ffurfiol ynghylch y taliadau, ac ni ddarparwyd unrhyw gyngor ysgrifenedig. Mae cyn Is-Gadeirydd Pwyllgor Cyllid a Threfniadaeth y Cyngor wedi dweud wrthyf, er bod y cyfarfod wedi'i gynnal yn ffreutur y staff, mai ei ddealltwriaeth oedd ei fod yn gyfarfod ffurfiol i gael cyngor ynghylch y taliadau. Mae'n cofio bod y cyfarfod yn fyr iawn, a bod y Swyddog Cyswllt Cymunedol wedi sicrhau'r rhai a oedd yn bresennol, yn seiliedig ar y

ddogfennaeth a welodd, nad oedd problem ynghylch y taliadau arfaethedig. Mae Is-Gadeirydd Pwyllgor Cyllid a Threfniadaeth y Cyngor wedi dweud wrthyf nad oedd yn ymwneud â threfnu'r cyfarfod, ac ni welodd y ddogfennaeth a ddarparwyd ar gyfer Swyddog Cyswllt y Cyngor Cymuned i lywio ei gyngor.

72 Mae Pennaeth Cydymffurfiaeth Gyfreithiol a Chorfforaethol Cyngor Bwrdeistref Sirol Blaenau Gwent wedi cadarnhau bod Prif Swyddog Cyflogres Cyngor Bwrdeistref Sirol Blaenau Gwent wedi cael sgwrs â Mr Bartlett ond mai 'dim ond gwybodaeth anffurfiol a ddarparodd y swyddog hwn o natur bersonol yn ymwneud â'r effaith y gallai taliad terfynu ei chael ar drethiant personol'.

73 Credaf fod y sicrwydd a roddwyd gan Mr Bartlett i Bwyllgor Cyllid a Threfniadaeth y Cyngor yn anghywir ac na ddylai'r Pwyllgor fod wedi dibynnu arno fel sail ar gyfer argymell y dylid gwneud y taliadau. Ar 15 Hydref 2014, cyn yr argymhelliad i gyfarfod o'r Cyngor llawn y dylid talu'r symiau, gwnaed taliadau â siec o £19,522.18 a £23,858.64 i Mr Bartlett ac Ysgrifenyddes y Cyngor yn y drefn honno. Rwyf o'r farn na ddylai'r taliadau a wnaed fod wedi'u talu nes bod cyfarfod o'r Cyngor llawn wedi ystyried argymhelliad y Pwyllgor.

Dogfennau wedi'u llofnodi dyddiedig 13 Hydref 2014 yn ymwneud â thaliadau 'effeithlonrwydd terfynu' i'r Clerc ac Ysgrifenyddes y Cyngor

74 Ar 13 Hydref 2014, cyflwynodd Mr Bartlett ddwy ddogfen wedi'u llofnodi ar bapur â phennawd y Cyngor at archwilydd penodedig y Cyngor, Mazars. Roedd un ddogfen yn nodi bod Mr Bartlett wedi derbyn taliad 'effeithlonrwydd terfynu' o £19,522.18. Roedd yr ail ddogfen yn nodi bod Ysgrifenyddes y Cyngor wedi derbyn taliad 'effeithlonrwydd terfynu' o £23,858.64.

75 Er y cyfeiriwyd at y taliadau hyn fel 'taliadau effeithlonrwydd terfynu', roeddent mewn gwirionedd yn daliadau yn ôl disgresiwn neu'n arian rhodd. Roedd Mr Bartlett ac Ysgrifenyddes y Cyngor wedi hysbysu'r Cyngor eu bod yn gadael eu cyflogaeth.

76 Llofnodwyd y ddogfen yn ymwneud â thaliad Mr Bartlett gan Gadeirydd y Cyngor, y Cynghorydd Glyn Smith. Mae'r ddogfen yn nodi bod y taliad o £19,522.18 yn 'unol â Rheoliadau Iawndal Statudol'.

77 Mae'r ddogfen hefyd yn nodi 'ar ôl cael eich ffurflen opsiwn wedi'i llenwi ac yn unol â Pholisi Arbedion Effeithlonrwydd Terfynu'r Cyngor ac Adroddiad y Comisiwn Archwilio, *A Retiring Nature*, mae'n rhaid i hon gael ei hystyried a'i chymeradwyo gan y Pwyllgor Cyllid'. Mae Mr Bartlett wedi cadarnhau mewn cyfweliad nad oedd gan y Cyngor 'Bolisi Arbedion Effeithlonrwydd Terfynu'. Hefyd, ni lanwyd 'ffurflen opsiwn'. Dywedodd Mr Bartlett wrth fy archwilwyr fod y ddogfen a lofnodwyd gan y Cynghorydd Smith yn un a ddefnyddiwyd gan awdurdod unedol yng Nghymru ac roedd y Cyngor wedi mabwysiadu'r ddogfen hon at ddibenion cyfrifo ei daliad ef a thaliad Ysgrifenyddes y Cyngor.

78 Ynghlwm wrth y ddogfen a lofnodwyd gan y Cynghorydd Smith mae ffurflen ddwy ran. Mae rhan gyntaf y ffurflen yn dangos 'cyfrifiad o'r taliad arbedion effeithlonrwydd amcangyfrifedig'. Cofnodir bod Mr Bartlett wedi cyfrifo bod taliad o £19,522.18 yn ddyledus iddo. Nid yw'r ffurflen yn nodi sut y cyfrifodd y swm hwn. Llofnodwyd y ffurflen i gadarnhau bod dau gynghorydd wedi gwirio'r cyfrifiadau (y Cynghorydd Rob Phillips a'r Cynghorydd Smith). Mae ail ran y ffurflen yn nodi bod Mr Bartlett wedi llofnodi i gadarnhau ei fod yn derbyn 'taliad arbedion effeithlonrwydd terfynu'. Mae'r llofnod wedi'i ddyddio 13 Hydref 2014.

79 Mewn cyfweliad, dywedodd Mr Bartlett wrth fy archwilwyr nad oedd y cyfrifiad yn seiliedig ar y Rheoliadau sy'n llywodraethu talu taliadau arian rhodd (er bod ei gontract yn nodi y byddai unrhyw daliad arian rhodd yn unol â'r Rheoliad mewn grym ar y pryd). Dywedodd Mr Bartlett wrth fy archwilwyr fod swm y taliad mewn gwirionedd yn seiliedig ar y swm a ddelir yng nghyfrif banc y Cyngor a neilltuwyd ar gyfer taliadau arian rhodd. Yn ystod cyfnod cyflogaeth Mr Bartlett, trosglwyddodd y Cyngor £14,502 i'r cyfrif banc arian rhodd. Ar 4 Gorffennaf 2014, balans y cyfrif oedd £19,097.28. Y gwahaniaeth o £4,595.25 yw llog a gronnwyd ar y cyfrif (£2,738.95) a balans y cyfrif a oedd yn dyddio yn ôl i gyfnod cyn i Mr Bartlett fod yn ei swydd (£1,856.33). Ar 4 Gorffennaf 2014, trosglwyddodd Mr Bartlett £19,092.46 o gyfrif banc arian rhodd y Cyngor i gyfrif cyfredol y Cyngor. Nid oedd y Cyngor bryd hynny wedi awdurdodi bod unrhyw swm yn cael ei dalu i Mr Bartlett ar ddiwedd ei gyflogaeth.

80 Rwyf o'r farn fod gweithredoedd pawb sy'n ymwneud ag ardystio'r ffurflenni hyn o safon llawer is nag a ddisgwylir gan swyddogion cyhoeddus am y rhesymau canlynol:

- er bod Cadeirydd y Cyngor ar y pryd, y Cynghorydd Smith wedi ardystio bod y taliadau 'yn unol â'r Rheoliadau Iawndal Statudol', nid oedd gan y Clerc na'r Ysgrifenyddes unrhyw hawl i daliad iawndal statudol, ac nid oedd y symiau a nodwyd wedi'u cyfrifo o dan unrhyw reoliadau o'r fath.
- Ardystiodd y Cynghorydd Smith 'yn unol â Pholisi Arbedion Effeithlonrwydd Terfynu'r Cyngor ac Adroddiad y Comisiwn Archwilio, *'A Retiring Nature'*, fod yn rhaid i hyn gael ei ystyried a'i gymeradwyo gan y Pwyllgor Cyllid'. Nid oedd gan y Cyngor Bolisi Arbedion Effeithlonrwydd Terfynu a llywodraethwyd y system o gymeradwyo ar gyfer taliadau a wnaed gan y Cyngor gan Reolau Sefydlog a Chyfarwyddiadau Ariannol y Cyngor ei hun ac nid gan gyhoeddiad y Comisiwn Archwilio y cyfeiriwyd ato.
- Ardystiodd y Cynghorydd Smith a'r Cynghorydd Phillips eu bod wedi gwirio'r cyfrifiadau talu a baratowyd gan Mr Bartlett. Fodd bynnag, ni pharatowyd unrhyw gyfrifiadau talu. Mae Mr Bartlett wedi cadarnhau wrth fy archwilwyr fod y swm a benderfynodd y dylid ei dalu iddo'i hun wedi'i bennu gan y swm yr oedd y Cyngor wedi'i gronni yn y cyfrif banc arian rhodd ac na chafodd ei gyfrifo yn unol â'r ddeddfwriaeth berthnasol. Hefyd, mae rhan o'r balans a ddelir yn y cyfrif banc arian rhodd yn dod o gyfnod cyn i Mr Bartlett ddechrau gweithio i'r Cyngor.

- Rwy'n ystyried ei bod yn gwbl amhriodol i Mr Bartlett chwarae unrhyw ran wrth bennu'r swm y dylid ei dalu iddo fel arian rhodd ar ddiwedd ei gyflogaeth. Roedd ganddo fuddiant ariannol personol a rhagfarnus yn y mater hwn a oedd, yn fy marn i, yn ei anghymhwyso rhag bod yn rhan o'r broses o wneud penderfyniadau. Dylai fod wedi rhoi gwybod i'r Cyngor fod angen iddo gael cyngor diduedd ynghylch pa daliad arian rhodd, os o gwbl, y dylid ei wneud. Rwyf hefyd o'r farn y dylai aelodau'r Cyngor fod wedi cydnabod ei bod yn amhriodol i Mr Bartlett fod yn rhan o'r broses o bennu swm ei daliad arian rhodd ei hun.

81 Mewn ymateb i ddrafft o'r adroddiad hwn a oedd yn cael ei ystyried gan y Cyngor, dywedodd y Cynghorwyr Smith a Phillips 'na fyddent wedi gweithredu fel y gwnaethant wrth gymeradwyo'r taliadau arian rhodd anghyfreithlon pe na baent wedi cael y cyngor cyfreithiol yr oedd Mr. Bartlett wedi'i gyflwyno iddynt, ac o'r sgwrs a gafwyd gyda Swyddog Cyfreithiol Cyngor Bwrdeistref Sirol Blaenau Gwent ar y pryd'.

Cymerodd Mr Bartlett ran yn y broses o wneud penderfyniadau a arweiniodd at daliad o arian rhodd iddo er bod ganddo fuddiant rhagfarnus yn y canlyniad

82 Mae'n hanfodol nad yw swyddogion llywodraeth leol yn caniatáu i'w buddiannau eu hunain wrthdaro â'u dyletswydd gyhoeddus. Pan fo gan swyddog llywodraeth leol fuddiant rhagfarnus mewn mater, (buddiant rhagfarnus yw un y byddai aelod o'r cyhoedd sy'n gwybod y ffeithiau perthnasol yn credu'n rhesymol ei fod mor sylweddol fel ei fod yn debygol o effeithio ar farn unigolyn o ran budd y cyhoedd) mae'n rhaid iddo beidio â chamddefnyddio ei safle swyddogol neu wybodaeth a gafodd yn ystod ei gyflogaeth er mwyn hybu ei fuddiannau ei hun. Felly, ni ddylai fod yn rhan o unrhyw broses o wneud penderfyniadau sy'n ymwneud â'r mater y mae ganddo fuddiant rhagfarnus ynddo.

83 Rwyf o'r farn fod gan Mr Bartlett fuddiant rhagfarnus yn y broses a arweiniodd at daliad o arian rhodd iddo gan y Cyngor ym mis Hydref 2014. Serch hynny, cymerodd ran yn y broses mewn sawl ffordd, gan gynnwys y canlynol:

- ar 9 Medi 2014, cynhaliodd Mr Bartlett a Chadeirydd ac Is-gadeirydd Pwyllgor Cyllid a Threfniadaeth y Cyngor gyfarfod â Swyddog Cyswllt Cyngor Bwrdeistref Sirol Blaenau Gwent ar y pryd lle trafodwyd taliadau arfaethedig. Cynhaliodd Mr Bartlett gyfarfod hefyd gyda Phrif Swyddog Cyflogres Cyngor Bwrdeistref Sirol Blaenau Gwent i drafod materion yn ymwneud â'r taliadau arfaethedig. Ni chadwyd unrhyw nodiadau o'r cyfarfodydd hyn gan gynrychiolwyr Cyngor Cymuned Abertyleri a Llanhiledd a oedd yn bresennol. Rwyf o'r farn na ddylai Mr Bartlett fod wedi bod yn rhan o drafodaethau o'r fath gan fod ganddo fuddiant rhagfarnus yng nghanlyniad unrhyw benderfyniad yn ymwneud â thalu taliad terfynu iddo'i hun (**paragraffau 71 i 73**).

- ar 7 Hydref 2014, llanwodd Mr Bartlett ffurflen a oedd yn cyfrifo swm y taliad y byddai'n ei gael ar ddiwedd ei gyflogaeth. Rwyf o'r farn nad oedd unrhyw sail gontractiol na chyfreithlon i'r swm a gyfrifwyd. Ni ddylai Mr Bartlett fod wedi cymryd rhan yn y gwaith o gyfrifo ei daliad terfynu ei hun **(paragraffau 74 i 79**).
- Roedd Mr Bartlett yn bresennol ac yn cymryd rhan mewn cyfarfod o Bwyllgor Cyllid a Threfniadaeth y Cyngor a gynhaliwyd ar 8 Hydref 2014, pryd cytunodd yr aelodau i argymell i'r Cyngor llawn y dylid gwneud 'taliad effeithlonrwydd terfynu' o £19,522.18 i Mr Bartlett ar ddiwedd ei gyflogaeth. Dywedodd Mr Bartlett wrth y Pwyllgor ei fod wedi cael cyngor gan swyddogion Cyngor Bwrdeistref Sirol Blaenau Gwent bod y taliad arfaethedig iddo'i hun (a thaliad i Ysgrifenyddes y Cyngor) 'yn gywir' (**paragraff 70**).
- ar 15 Hydref 2014, prosesodd Mr Bartlett daliad â siec iddo'i hun er nad oedd y Cyngor llawn, bryd hynny, wedi cymeradwyo'r taliad **(paragraff 73 a 79**).
- ar 24 Hydref 2014, cafodd Mr Bartlett gyngor cyfreithiol gan gwmni cyfreithwyr lleol yr oedd wedi gofyn amdano yn breifat ynglŷn â'i hawl gontractiol i gael taliad terfynu. Cyflwynodd Mr Bartlett y cyngor i gyfarfod o'r Cyngor ar 29 Hydref 2014. Nid yw cofnodion cyfarfod y Cyngor yn cofnodi bod yr aelodau wedi cael gwybod mai cyngor cyfreithiol personol Mr Bartlett oedd y cyngor ac nad oedd yn gyngor a fwriadwyd ar gyfer y Cyngor **(paragraffau 60 i 69**).
- roedd Mr Bartlett yn bresennol ac yn cymryd rhan mewn cyfarfod o'r Cyngor llawn a gynhaliwyd ar 29 Hydref 2014 pryd cymeradwyodd y Cyngor fod Mr Bartlett i cael taliad trethadwy o £19,522.18 (paragraffau **84 i 85**).

84 Mae cofnodion cyfarfod o'r cyngor llawn a gynhaliwyd ar 29 Hydref 2014 yn cofnodi y cafodd 'Gorchymyn Rhif 7 (2014-15) ei ystyried a chytunwyd y dylid ei dalu. Adroddodd y Clerc am hysbysiad cynghori a gafwyd mewn cysylltiad â'r ddwy eitem ddiwethaf, siec 6617 a 6618, (Gohebiaeth Mazars at Glerc, Arweinydd y Cyngor a Chadeirydd y Cyngor). Nododd gohebiaeth Mazars fod hysbysiad cynghori wedi'i gyflwyno yn nodi nad oedd y Taliadau Arbedion Effeithlonrwydd Terfynu yn briodol, felly, yn amodol ar y Cyngor yn cadarnhau cytundebau contractiol, byddai'r ddau daliad yn destun cynllun talu wrth ennill (PAYE) ac yn cael eu talu net yn hytrach na gros.'

85 Mae'r cofnodion hyn hefyd yn cofnodi 'ei fod yn benderfyniad unfrydol gan y Cyngor bod y cytundebau contractiol yn gymwys (gohebiaeth gan [gwmni cyfreithwyr lleol], i [Ysgrifenyddes y Cyngor] – gan gadarnhau 'mae'n amlwg felly, o ganlyniad i'r cyfnod o gyflogaeth, fod gan ein Cleient hawl ar ddiwedd ei chyflogaeth i daliad arian rhodd sy'n cyfateb i ddwywaith swm ei chyflog blynyddol presennol'. Mae gohebiaeth gan [gwmni cyfreithwyr lleol], i Graham Bartlett – yn cadarnhau 'Ei bod yn amlwg, felly, fod gan ein Cleient hawl, ar ddiwedd ei gyflogaeth i daliad o'r gronfa arian rhodd sydd wedi cronni.' Cadarnhaodd

Cadeirydd y Cyngor a Chadeirydd y Pwyllgor Cyllid a Threfniadaeth unwaith eto ei ymweliad â Dirprwy Swyddog Cyfreithiol CBSBG, ynghyd ag Is-gadeirydd y Pwyllgor Cyllid a Threfniadaeth lle cawsant gadarnhad ar y mater hwn gan y Dirprwy Swyddog Cyfreithiol. Y ddau daliad i fod yn destun PAYE ac i'w talu net yn hytrach na gros ac wedi'u haddasu yn unol â hynny."

86 Ar 29 Hydref 2014, ad-dalodd Mr Bartlett £19,522.18 i'r Cyngor a gwnaeth y Cyngor daliad newydd i Mr Bartlett o £15,611.58 (£19,522.18 minws treth). Ar 10 Tachwedd 2014, ad-dalodd Ysgrifenyddes y Cyngor £6,822.21 i'r Cyngor, y dreth a oedd yn ddyledus ar ei thaliad arian rhodd.

87 Credaf fod Mr Bartlett wedi cymryd rhan yn y broses o wneud penderfyniadau a arweiniodd at daliad arian rhodd yn cael ei wneud iddo yn anghyfreithlon er bod ganddo fuddiant rhagfarnus yn y mater hwn. Ni ddatganodd Mr Bartlett ei fuddiant yn y mater hwn, ac wrth wneud hynny, roedd ei ymddygiad o safon llawer is na'r hyn sy'n ofynnol i swyddog llywodraeth leol.

Darparodd contract cyflogaeth yr Ysgrifenyddes yr hawl iddi gael arian rhodd ar ddiwedd ei chontract, ond roedd y ddarpariaeth gontractiol yn anghyfreithlon gan fod y taliad o £15,890 a gafodd yn fwy na'r hyn a ganiateir o dan ddeddfwriaeth

Roedd gan Ysgrifenyddes y Cyngor hawl gontractiol i gael taliad arian rhodd adeg ei hymddeoliad o'r Cyngor

88 Ar 5 Mehefin 1986, penododd y Cyngor gyflogai dros dro i ddarparu gwasanaeth ar ran y cyn Glerc/Teipydd y Cyngor a oedd yn absennol oherwydd salwch. Ar ddiwedd cyflogaeth y Clerc/Teipydd, penderfynodd cyfarfod o'r Cyngor a gynhaliwyd ar 8 Ebrill 1987 benodi'r cyflogai dros dro yn Ysgrifenyddes parhaol y Cyngor.

89 Ar 1 Hydref 1987, ymrwymodd y Cyngor i gontract cyflogaeth ysgrifenedig gydag Ysgrifenyddes y Cyngor a oedd newydd ei phenodi.

90 Mae paragraff 6 o'r contract cyflogaeth yn nodi darpariaeth i Ysgrifenyddes y Cyngor gael arian rhodd ar ddiwedd ei chyflogaeth, 'Gan nad oes gan yr Ysgrifenyddes hawl i bensiwn yn y swydd hon, felly ar yr amod y bydd yr Ysgrifenyddes wedi gwasanaethu'r Cyngor am gyfnod o bum mlynedd o leiaf o 5 Mehefin 1986 bydd y Cyngor wrth ddod â'r cytundeb hwn i ben ... yn arfer ei bŵer o dan y ddeddfwriaeth sy'n ymwneud â Blwydd-daliadau Llywodraeth Leol i dalu arian rhodd i'r Ysgrifenyddes neu i'w gŵr gweddw yn ôl y digwydd. Ni fydd y swm a delir felly yn llai na'r gyfran o gyflog blynyddol yr Ysgrifenyddes ar ddyddiad terfynu neu farwolaeth a fydd yn cyfateb i un chweched ar gyfer pob blwyddyn o wasanaeth neu ddwywaith swm cyflog yr Ysgrifenyddes ar ddyddiad terfynu o'r fath, pa un bynnag yw'r lleiaf.'

91 Felly, rwy'n fodlon bod gan Ysgrifenyddes y Cyngor hawl gontractiol i gael taliad arian rhodd gan y Cyngor ar ddiwedd ei chyflogaeth, ac roedd gan y Cyngor y pŵer i wneud taliad o'r fath yn amodol ar unrhyw uchafswm a bennwyd yn y Rheoliadau perthnasol ar yr adeg y gwnaed y contract.

Talwyd £15,890 yn fwy na'r uchafswm a ganiateir o dan ddeddfwriaeth i Ysgrifenyddes y Cyngor

92 Fel y nodir uchod, rwy'n fodlon bod gan Ysgrifenyddes y Cyngor hawl gontractiol i gael taliad arian rhodd gan y Cyngor ar ddiwedd ei chyflogaeth, ac roedd gan y Cyngor y pŵer i wneud taliad o'r fath yn amodol ar unrhyw uchafswm a bennwyd yn y Rheoliadau perthnasol ar yr adeg y gwnaed y contract.

93 Ym mis Hydref 2014, talwyd £23,858.64 i Ysgrifenyddes y Cyngor (cyn didyniadau statudol) fel y nodir yn ei chontract. Fodd bynnag, roedd y swm a dalwyd gan y Cyngor yn sylweddol uwch na'r uchafswm y gellid ei dalu o dan y ddeddfwriaeth berthnasol a oedd mewn grym ar yr adeg y rhoddodd y Cyngor hawl iddi gael arian rhodd pan ddaeth ei chyflogaeth i ben.

94 Mae fy archwilwyr wedi cyfrifo mai'r uchafswm y gallai'r Cyngor fod wedi'i dalu'n gyfreithlon fel arian rhodd i Ysgrifenyddes y Cyngor oedd £7,968.52. Felly, rwyf o'r farn fod y Cyngor wedi talu £15,890.11 yn fwy na'r uchafswm statudol.

95 Derbyniaf fod gan Ysgrifenyddes y Cyngor ddisgwyliad dilys yn seiliedig ar ei chontract cyflogaeth y byddai'n cael yr hyn sy'n cyfateb i gyflog o ddwy flynedd pan adawodd gyflogaeth y Cyngor yn 2014. Derbyniaf hefyd fod Ysgrifenyddes y Cyngor wedi gweithredu'n ddidwyll a'i bod wedi cael yr hyn yr oedd hi'n credu yr oedd hawl ganddi i'w gael.

96 Roedd y Cyngor yn gyfrifol am sicrhau bod y contract a gynigiodd i Ysgrifenyddes y Cyngor yn cydymffurfio â deddfwriaeth berthnasol, a gweithredodd mewn camgymeriad wrth roi contract iddi a oedd yn cynnwys hawl i gael arian rhodd a oedd yn fwy na'r uchafswm statudol.

Cafodd y Clerc a'r Ysgrifenyddes daliadau cyflog yn fwy na'r symiau y cytunwyd arnynt yn ffurfiol gan y Cyngor ac ychwanegodd y Clerc fwy o atchwanegiadau anawdurdodedig at ei gyflog

Cafodd y Clerc daliadau cyflog yn fwy na'r symiau y cytunwyd arnynt yn ffurfiol gan y Cyngor ac ychwanegodd y Clerc fwy o atchwanegiadau anawdurdodedig at ei gyflog ei hun

Rhwng 1 Ebrill 2005 a 31 Hydref 2014, cafodd y Clerc £3,384 mewn taliadau cyflog nad oedd y Cyngor wedi cytuno arnynt

97 Tan 2005, pennwyd cyflog Mr Bartlett fel Clerc yn lleol gan y Cyngor. Ar 27 Gorffennaf 2005, mae cofnodion cyfarfod o'r Cyngor llawn yn cofnodi, ar ôl ystyried cyflog y Clerc, 'Cymeradwyodd Aelodau'r Cyngor strwythur cyflogau Graddfa LC3, Meincnod 40, y dylid ei ddefnyddio ar gyfer ei gyflog.' Mae'r cofnod hwn yn cyfeirio at 'Gytundeb Cenedlaethol ar Gyflogau ac Amodau Gwasanaeth Clercod Cynghorau Lleol yng Nghymru a Lloegr 2004' a negodwyd gan CGCLl a SLCC. O'r adeg hon, pennwyd cyflog Mr Bartlett yn unol ac yn amodol ar raddfa gyflog genedlaethol CGCLl/SLCC, a phob blwyddyn roedd disgwyl i gyflog Mr Bartlett godi yn sgil unrhyw ddyfarniad cyflog blynyddol a negodwyd yn genedlaethol.

98 Yn ei gyfarfod ar 27 Gorffennaf 2005, cytunodd y Cyngor y dylai cyflog Mr Bartlett fod ar bwynt 40 ar y golofn gyflog o'r graddfeydd cyflog cenedlaethol. Ym mlwyddyn ariannol 2004-05, roedd pwynt 40 ar y golofn gyflog o'r graddfeydd cyflog cenedlaethol yn £30,747. Roedd hyn yn seiliedig ar wythnos waith 37 awr. Gan fod oriau contractiol Mr Bartlett yn 25 awr yr wythnos, pennwyd ei gyflog ar y gyfradd pro-rata o £20,775 y flwyddyn. Mr Bartlett oedd yn gyfrifol am weinyddu cyflogres y Cyngor.

99 Ym mis Medi 2009, cynyddodd Mr Bartlett ei gyflog 3.81%. Fodd bynnag, y dyfarniad cyflog cenedlaethol a bennwyd gan CGCLl a SLCC oedd 1%. Yn sgil hyn talwyd Mr Bartlett ar gyfradd uwch na phwynt 40 ar y golofn gyflog o'r graddfeydd cyflog cenedlaethol nes i'w gyflogaeth ddod i ben ar 31 Hydref 2014. Y swm cronnol o dâl a gafodd Mr Bartlett a oedd yn fwy na'r swm a oedd yn daladwy ar bwynt 40 ar y golofn gyflog oedd £3,384. Pan adawodd Mr Bartlett gyflogaeth y Cyngor ar 31 Hydref 2014, roedd ei gyflog cyfwerth ag amser llawn yn £35,423, tra bod pwynt 40 ar y golofn gyflog o'r raddfa gyflog genedlaethol bryd hynny yn £33,998. Mae **Arddangosyn 2** yn nodi'r symudiadau yng nghyflog Mr Bartlett rhwng 1 Ebrill 2005 a 31 Hydref 2014 o'u cymharu â'r graddfeydd cyflog cenedlaethol.

Arddangosyn 2 – taliadau cyflog a wnaed i Glerc y Cyngor o'u cymharu â graddfeydd cenedlaethol CGCLI/SLCC

Blwyddyn ariannol	Pwynt cyflog 40 (£) CGCLI/SLCC	Dyfarniad cyflog cenedlaethol yn weithredol o 1 Ebrill (%)	Pwynt 40 ar y golofn gyflog Pro Rata 25/37 (£)	Cyflog blynyddol Graham Bartlett fel y'i talwyd (£)	Cynnydd blynyddol i'r cyflog sylfaenol	Taliad cronnol dros/(o dan) (£)
	£	%	£	£	%	
2005/6	30747		20775	20775		0
2006/7	31653	2.95%	21387	21389	3%	2
2007/8	32436	2.47%	21916	21912	2.44%	-2
2008/9[1]	33328	2.75%	22519	22449	2.45%	-72
2009/10	33661	1.00%	22744	23304	3.81%	488
2010/11	33661	0.00%	22744	23344	0.00%	1088
2011/12	33661	0.00%	22744	23344	0.00%	1688
2012/13	33661	0.00%	22744	23344	0.00%	2288
2013/14	33998	1.00%	22972	23577	1%	2893

Blwyddyn ariannol	Pwynt cyflog 40 (£) CGCLI/SLCC	Dyfarniad cyflog cenedlaethol yn weithredol o 1 Ebrill (%)	Pwynt 40 ar y golofn gyflog Pro Rata 25/37 (£)	Cyflog blynyddol Graham Bartlett fel y'i talwyd (£)	Cynnydd blynyddol i'r cyflog sylfaenol	Taliad cronnol dros/o dan (£)
	£	%	£	£	%	
2014/15 Ar 31/10/14	33998	0.00%	22972	23813	0.99%	3384

Ffynhonnell: Cofnodion cyflogres y Cyngor a graddfeydd cyflog blynyddol a gyhoeddwyd gan CGCLI/SLCC

[1] Ym mis Mawrth 2008 a mis Ebrill 2008, talwyd goramser i Ysgrifenyddes y Cyngor am weithio 15 awr ychwanegol y mis. Ym mis Mai 2008, ymgorfforwyd y swm a oedd yn cael ei dalu fel goramser yng nghyflog sylfaenol Ysgrifenyddes y Cyngor (gweler **paragraff 109**). Mae'r golofn, 'y cyflog pe bai cyfraddau cenedlaethol wedi'u defnyddio' wedi'i haddasu o 2000-09 ymlaen i adlewyrchu'r newid yn yr oriau a weithiwyd.

100 Adolygodd fy archwilwyr gofnodion y Cyngor yn ystod y cyfnod hwn ond ni chanfuwyd unrhyw gyfeiriad at y Cyngor yn cymeradwyo bod Mr Bartlett i gael ei dalu'n fwy na phwynt 40 ar y golofn gyflog o'r graddfeydd cenedlaethol. Mr Bartlett oedd yn gyfrifol am gymryd cofnodion y Cyngor.

101 Dywedodd Mr Bartlett wrth fy archwilwyr y gallai'r gwahaniaeth fod wedi digwydd oherwydd ar un achlysur cyhoeddodd CGCLI/SLCC ganran dyfarniad cyflog blynyddol cychwynnol a gynyddwyd ar ôl hynny. Fodd bynnag, mae'r cyfraddau cyflog a nodir yn **Arddangosyn 2** yn cynrychioli'r cyfraddau cyflog terfynol ar gyfer pob un o'r blynyddoedd dan sylw ac felly nid yw'r esboniad hwn yn esbonio'r amrywiant. Mae Mr Bartlett hefyd wedi awgrymu y gallai'r gwahaniaeth fod wedi digwydd oherwydd yn 2015 cynyddodd ei oriau dan gontract ddwy awr yr wythnos 'am fod yn Swyddog Ariannol Cyfrifol [y Cyngor]. Fodd bynnag, gan nad oedd cyflog Mr Bartlett yn gwyro'n sylweddol oddi wrth bwynt 40 ar y golofn gyflog o raddfeydd cenedlaethol CGCLI/SLCC tan y flwyddyn ariannol 2009-10 (gweler **Arddangosyn 1**), nid oes unrhyw werth yn esboniad Mr Bartlett. Sylwaf hefyd mai

Mr Bartlett oedd Swyddog Ariannol Cyfrifol y Cyngor ers dechrau ei gyflogaeth ym 1989.

Rhwng 1 Ionawr 2005 a 31 Hydref 2014, cafodd y Clerc £4,806 mewn taliadau nad oedd y Cyngor wedi cytuno arnynt

102 Mae gan y rhan fwyaf o gynghorau cymuned bolisi goramser sy'n galluogi cyflogeion, pan fo'n ofynnol iddynt weithio mwy na'r oriau dan gontract, i hawlio tâl ychwanegol am y goramser a weithir, yn amodol ar gael cymeradwyaeth. Nid oedd gan y Cyngor bolisi goramser yn ystod y cyfnod y cyflogwyd Mr Bartlett yn Glerc y Cyngor. Nid yw absenoldeb polisi o'r fath yn atal cyfarfod o'r Cyngor rhag cymeradwyo taliadau goramser. Pan delir goramser, mae'r taliadau'n destun didyniadau treth (ac yswiriant gwladol hyd at oedran Pensiwn y Wladwriaeth).

103 Mae gan y rhan fwyaf o gynghorau cymuned bolisi treuliau sy'n galluogi gweithwyr i adennill treuliau y maent wedi'u hysgwyddo wrth gyflawni busnes swyddogol y cyngor. Yn ystod cyfnod Mr Bartlett yn Glerc, nid oedd gan y Cyngor bolisi treuliau. Fodd bynnag, mae contract cyflogaeth Mr Bartlett yn nodi y bydd 'unrhyw gostau teithio, milltiroedd, cynhaliaeth a ysgwyddir gan Glerc y Cyngor ac a gymeradwywyd gan y Cyngor yn cael eu talu ar y gyfradd Y Cyd-gyngor Cenedlaethol ar gyfer Gwasanaethau Llywodraeth Leol (NJC) y cytunwyd arni a osodwyd ar y pryd'.

104 Mae'n ofynnol i'r holl daliadau a wneir gan y Cyngor gael eu cymeradwyo gan gyfarfod o'r Cyngor. Adolygodd fy archwilwyr gofnodion y Cyngor ar gyfer y cyfnod rhwng 1 Tachwedd 2013 a 31 Hydref 2014. Mae'r cofnodion yn cofnodi bod y Cyngor bob mis wedi cymeradwyo taliad i Mr Bartlett y cyfeirir ato fel 'Cyflog Graham Bartlett'. Nid yw'r cofnodion yn cofnodi bod Mr Bartlett wedi cael unrhyw daliad am oramser neu ad-daliadau treuliau. Mr Bartlett oedd yn cymryd cofnodion y Cyngor.

105 Ym mis Awst 2015, rhoddodd olynydd Mr Bartlett fel Clerc y Cyngor lyfrau cyfrif i'm harchwilwyr yr oedd wedi'u canfod yng nghofnodion y Cyngor. Rhoddodd y llyfrau hyn fanylion y taliadau misol a wnaed i Mr Bartlett ers 2004. Am bob mis ond tri, ychwanegwyd symiau ychwanegol at gyflog sylfaenol Mr Bartlett gyda'r nodyn 'MLG & OT'. Mae Mr Bartlett wedi cadarnhau i'm harchwilwyr mai talfyriad o 'mileage and overtime' oedd hwn. Cyfanswm taliadau cyflog Mr Bartlett, taliadau goramser a thaliadau milltiroedd gyda'i gilydd oedd y swm y gofynnwyd i'r Cyngor ei gymeradwyo fel 'Cyflog Graham Bartlett'. Mae Mr Bartlett wedi cadarnhau nad oedd yn llenwi ffurflenni hawlio treuliau, nac yn cadw cofnod o'r goramser a weithiwyd y talwyd amdano nac yn ceisio awdurdodiad penodol ar gyfer talu goramser neu dreuliau. Dywedodd wrth fy archwilwyr ei fod yn gweithio llawer mwy o oriau na'i oriau dan gontract ac nad oedd yn hawlio'r holl dreuliau a ysgwyddwyd ganddo.

106 Nid yw'n ymddangos bod y symiau a dalwyd i Mr Bartlett yn seiliedig ar oramser gwirioneddol a weithiwyd neu dreuliau. Roedd y treuliau goramser a milltiroedd

misol am 10 o'r 12 mis o fis Tachwedd 2013 i fis Hydref 2014 rhwng £48 a £49 fel y dangosir yn **Arddangosyn 3**.

Arddangosyn 3 – Taliadau 'Goramser a Milltiroedd' a gafodd Mr Bartlett ym misoedd cyflog Tachwedd 2013 i Hydref 2014

Mis Cyflog	Taliadau 'Goramser a Milltiroedd' a gafodd Mr Bartlett
Tachwedd 2013	£48.60
Rhagfyr 2013	£48.60
Ionawr 2014	£48.60
Chwefror 2014	£48.60
Mawrth 2014	£48.60
Ebrill 2014	£48.00
Mai 2014	£48.97
Mehefin 2014	£48.00
Gorffennaf 2014	£48.00
Awst 2014	DIM
Medi 2014	£27.00

Mis Cyflog	**Taliadau ‘Goramser a Milltiroedd’ a gafodd Mr Bartlett**
Hydref 2014	£48.00
Cyfanswm	**£510.97**

Ffynhonnell: Cofnodion cyflogres y Cyngor

107 Estynnodd fy archwilwyr eu harchwiliad o lyfrau cyfrif y gyflogres i gwmpasu'r cyfnod rhwng Ionawr 2005 a Hydref 2014. Canfuwyd bod Mr Bartlett, yn ystod y cyfnod hwn, wedi cael taliadau ‘MLG &OT’ a oedd yn cyfateb i £4,806.28 na chawsant eu hadrodd yn benodol i'r Cyngor nac eu hawdurdodi ganddo.

108 Yn ystod y blynyddoedd ariannol 2013-14 a 2014-15, contractiodd y Cyngor gwmni cyfrifyddu lleol i ddarparu gwasanaethau cyflogres i'r Cyngor. O dan y trefniant hwn, rhoddodd Mr Bartlett wybod i'r cyfrifwyr beth oedd y cyflog gros i'w dalu iddo'i hun ac i Ysgrifenyddes y Cyngor. Defnyddiodd y cyfrifwyr yr wybodaeth hon i gyfrifo unrhyw ddidyniadau statudol a oedd yn ddyledus, cynhyrchu slipiau cyflog, a rhoi gwybod i Mr Bartlett am y swm a oedd yn ddyledus iddo, ysgrifennydd y Cyngor a CThEM. Yna, byddai Mr Bartlett yn trefnu i daliadau gael eu gwneud drwy siec a'u hawdurdodi gan aelodau'r Cyngor.

109 Ychwanegodd Mr Bartlett, ar ôl cael gwybod gan gyfrifwyr beth oedd y swm a oedd yn ddyledus iddo, oramser a milltiroedd i'r swm hwnnw bob mis fel y gwelir yn **Arddangosyn 2**. O ganlyniad, talwyd mwy na'r symiau a bennwyd gan y cyfrifwyr i Mr Bartlett. Fel y nodir ym **mharagraff 102**, taliadau trethadwy yw taliadau goramser. Ni wnaeth Mr Bartlett hysbysu cyfrifwyr y Cyngor ei fod yn cael taliadau o'r fath a thalwyd y symiau iddo heb ddidynnu treth incwm. Hefyd, gan nad oedd Mr Bartlett yn cadw cofnodion i wahaniaethu rhwng goramser ac ad-daliadau treuliau, a gan na chadwodd unrhyw gofnod o dreuliau a ysgwyddwyd ganddo i gefnogi'r taliadau a gafodd, mae'n debygol bod yr holl daliadau a gafodd am oramser a threuliau yn drethadwy.

110 Mae Mr Bartlett wedi dweud wrthyf y cafodd y Cyngor, yn ei farn ef, ‘fargen dda iawn’ oherwydd:

- gweithiodd oriau lawer o oramser na geisiodd tâl gan y Cyngor amdanynt; a
- hawliodd 45c y filltir a deithiwyd, er y gallai fod wedi hawlio cyfradd milltiroedd uwch yn unol â'i gontract cyflogaeth **(paragraff 103**).

111 Nid wyf yn cytuno â Mr Bartlett am y rhesymau canlynol.

- nid oedd y symiau a dalwyd gan Mr Bartlett iddo ei hun yn seiliedig ar dreuliau gwirioneddol a ysgwyddwyd a/neu oramser a weithiwyd.

- ni ddatgelwyd y taliadau mewn cysylltiad â goramser a threuliau yn briodol i'r Cyngor ac ni chawsant eu cymeradwyo gan aelodau'r Cyngor. Felly, nid oedd gan Mr Bartlett hawl i gael y taliadau hyn.
- er bod gan Mr Bartlett hawl gontractiol i gael tâl am filltiroedd a deithiwyd ar ran y Cyngor ar gyfraddau cenedlaethol, ni wnaeth unrhyw hawliadau o'r fath. Ychwanegodd Mr Bartlett atchwanegiad digymorth at ei dâl am oramser a threuliau yn ddiarwybod i aelodau'r Cyngor a heb eu cymeradwyaeth.
- Methodd Mr Bartlett â sicrhau bod y taliadau goramser a wnaeth iddo'i hun wedi'u trethu'n briodol.

Methodd y Cyngor â chymeradwyo'n ffurfiol newidiadau i oriau dan gontract yr Ysgrifenyddes ac o ganlyniad cafodd yr Ysgrifenyddes daliadau cyflog yn fwy na'r swm y cytunwyd arno gan y Cyngor

112 Pennwyd tâl Ysgrifenyddes y Cyngor yn lleol gan Gyngor Cymuned Abertyleri a Llanhiledd ac nid oedd yn seiliedig ar raddfeydd cyflog y cytunwyd arnynt yn genedlaethol. Yn 2005-06 cafodd Ysgrifenyddes y Cyngor gyflog blynyddol o £8,544 ac roedd yn ofynnol iddi weithio 22 awr yr wythnos. Rhwng 2005-06 a diwedd ei chyflogaeth ar 31 Hydref 2014, cynyddodd cyflog Ysgrifenyddes y Cyngor £8,544 y flwyddyn i £11,929 y flwyddyn fel y nodir yn **Arddangosyn 3**.

113 Nid yw cofnodion cyfarfodydd y Cyngor yn ystod y cyfnod hwn yn cofnodi y gofynnwyd i'r Cyngor awdurdodi codiadau blynyddol i gyflog Ysgrifenyddes y Cyngor. Gweinyddodd Mr Bartlett yn rhinwedd ei swydd yn Glerc y Cyngor godiad cyflog blynyddol. Am y rhan fwyaf o flynyddoedd, roedd y cynnydd blynyddol a dalwyd i Ysgrifenyddes y Cyngor yn cyfateb yn fras i'r dyfarniad cyflog cenedlaethol a gyhoeddwyd gan CGCLl/SLCC. Fodd bynnag, yn 2007-08, 2008-09 a 2009-10, cynyddodd cyflog Ysgrifenyddes y Cyngor 4.87%, 4.67% a 3.72%, o'i gymharu â chynnydd yn y graddfeydd cyflog cenedlaethol o 2.47%, 2.75% ac 1% yn y drefn honno. Fel y dangosir yn **Arddangosyn 4**, cafodd Ysgrifenyddes y Cyngor £6,505 yn fwy mewn cyflog o 2004-05 ymlaen nag y byddai wedi'i gael pe bai'r Cyngor wedi defnyddio dyfarniadau cyflog cenedlaethol CGCLl/SLCC ar gyfer y cyfnod hwn.

Arddangosyn 4: y cynnydd yng nghyflog Ysgrifenyddes y Cyngor o 1 Ebrill 2005 i 31 Hydref 2014

Blwyddyn ariannol	Cyflog sylfaenol Ysgrifeny-ddes y Cyngor (£)	% y cynnydd cyflog o flwyddyn i flwyddyn	% y cynnydd blynyddol a gyhoeddwyd yng ngraddfeydd cyflog CGCLI/SLCC	Cyflog pe bai codiadau cenedlaeth-ol wedi'u defnyddio (£)	Taliad cronnol dros/(o dan) os defnyddiwyd dyfarniadau cyflog cenedlaethol (£)	Goramser a dalwyd (£)
2005/6	8,544			8,544		
2006/7	8,797	2.96%	2.95%	8,796	1	
2007/8	9,226	4.87%	2.47%	9,013	213	132.05
2008/9[2]	11,088	4.67%	2.75%	10,573	728	132.57
2009/10	11,680	3.72%	1.00%	10,679	1,729	
2010/11	11,708	0.24%	0.00%	10,679	2,758	
2011/12	11,708	0.00%	0.00%	10,679	3,787	

[2] Ym mis Mawrth 2008 ac Ebrill 2008, talwyd goramser i Ysgrifenyddes y Cyngor am weithio 15 awr yn ychwanegol y mis. Ym mis Mai 2008, ymgorfforwyd y swm a dalwyd fel goramser yng nghyflog sylfaenol Ysgrifenyddes y Cyngor (gweler **paragraff 113**). Mae'r golofn, 'cyflog pe bai cyfraddau cenedlaethol wedi'u defnyddio' wedi'i haddasu o 2000-09 ymlaen i adlewyrchu'r newid yn yr oriau a weithiwyd.

Blwyddyn ariannol	Cyflog sylfaenol Ysgrifeny-ddes y Cyngor (£)	% y cynnydd cyflog o flwyddyn i flwyddyn	% y cynnydd blynyddol a gyhoeddwyd yng ngraddfeydd cyflog CGCLI/SLCC	Cyflog pe bai codiadau cenedlaeth-ol wedi'u defnyddio (£)	Taliad cronnol dros/(o dan) os defnyddiwyd dyfarniadau cyflog cenedlaethol (£)	Goramser a dalwyd (£)
2012/13	11,708	0.00%	0.00%	10,679	4,816	
2014/15 I (31/10/2014)	11,929	0.90%	0.00% (dyfarniad o 1% a wnaed ar ôl 31/10/14)	10,786	6,505	

Ffynhonnell: Cofnodion cyflogres y Cyngor a graddfeydd cyflog blynyddol a gyhoeddwyd gan CGCLI/SLCC

114 Ym mis Mawrth 2008 a mis Ebrill 2008, mae cofnodion cyflogres y Cyngor yn dangos bod Ysgrifenyddes y Cyngor wedi cael £132 yn ogystal â'i chyflog sylfaenol am weithio 15 awr o oramser. O fis Mai 2008 ymlaen, ymgorfforwyd y swm a dalwyd mewn goramser yng nghyflog sylfaenol Ysgrifenyddes y Cyngor, gan arwain at gynnydd o 17.2% yn ei chyflog sylfaenol. Ni wnaed unrhyw newidiadau i oriau gwaith cytundebol Ysgrifenyddes y Cyngor ac nid yw cofnodion y Cyngor yn cofnodi bod y Cyngor wedi cymeradwyo'r newid hwn nac wedi cael gwybod amdano.

115 Dywedodd Mr Bartlett wrth fy archwilwyr ei fod, ar adeg y newid hwn, yn absennol o'r Cyngor oherwydd salwch ac felly nad yw'n ymwybodol o sut y gwnaed y penderfyniad i ymgorffori goramser Ysgrifenyddes y Cyngor mewn cyflog sylfaenol. Dywedodd Ysgrifennydd y Cyngor wrth fy archwilwyr y gofynnwyd iddi fynychu Cyfarfodydd Pwyllgor y Cyngor gyda'r nos a chymryd cofnodion yn ystod mis Mawrth 2008 a mis Ebrill 2008 tra bod y Clerc yn absennol oherwydd salwch. Felly, cafodd 15 awr y mis o oramser i gyflawni'r dyletswyddau ychwanegol hyn. Dywedodd hefyd wrth fy archwilwyr y gofynnwyd iddi barhau i fynychu cyfarfodydd gyda'r nos o'r Cyngor a chymryd cofnodion o'r cyfarfodydd hyn ar ôl i'r Clerc ddychwelyd, ac felly gwnaed y cynnydd o 15 awr y mis yn un parhaol.

116 Nid oes gennyf reswm i amau'r esboniad a roddwyd gan gyn Ysgrifenyddes y Cyngor a nodaf nad oedd ganddi ran yn y gwaith o brosesu taliadau'r gyflogres.

Fodd bynnag, dylai'r Cyngor fod wedi cymeradwyo'n ffurfiol y newid yn ei dyletswyddau contractiol a'r cynnydd canlyniadol yn ei thâl. Methodd y Cyngor â gwneud hynny ac o ganlyniad, yn fy marn i, roedd y taliadau hynny'n anghyfreithlon.

Methodd y Cyngor â chydymffurfio â'i reolau sefydlog contractau wrth brynu nwyddau a gwasanaethau ac, o ganlyniad, nid yw'n gallu dangos ei fod wedi cyflawni gwerth am arian

117 Mae'n ofynnol yn ôl deddfwriaeth i Gynghorau Cymuned wneud rheolau sefydlog mewn cysylltiad â gwneud contractau ar gyfer cyflenwi nwyddau neu ddeunyddiau neu gyflawni gwaith. Mae'n rhaid i'r rheolau sefydlog hyn gynnwys darpariaeth ar gyfer sicrhau cystadleuaeth am gontractau o'r fath ac ar gyfer rheoleiddio'r ffordd y gwahoddir tendrau. Gall y rheolau sefydlog bennu swm de minimis pryd nad oes angen cystadleuaeth o dan y swm hwn a gall awdurdodi awdurdod i eithrio contract o'r gofynion rheolau sefydlog pan gaiff ei gyfiawnhau gan amgylchiadau arbennig.

118 Mabwysiadodd y Cyngor reolau sefydlog a rheoliadau ariannol sy'n llywodraethu'r gwaith o lunio contractau ar gyfer cyflenwi nwyddau, deunyddiau a gwaith. Mae'r rheoliadau ariannol yn nodi, pan fo'r Cyngor yn bwriadu ymrwymo i gontract am fwy na £50,000, y 'bydd y Clerc yn gwahodd tendrau gan o leiaf dri chwmni i'w cymryd o'r rhestr o gwmnïau cymeradwy priodol'. Mae'r rheoliadau ariannol yn nodi ymhellach:

> 'Mae pob aelod a Swyddog yn gyfrifol am gael gwerth am arian bob amser. Mae'n rhaid i swyddog sy'n codi archeb swyddogol sicrhau, cyn belled ag y bo'n rhesymol ac yn ymarferol, y ceir y telerau gorau sydd ar gael mewn cysylltiad â phob trafodiad, fel arfer drwy gael tri neu fwy o ddyfynbrisiau neu amcangyfrifon gan gyflenwyr priodol, yn amodol ar unrhyw ddarpariaethau de minimis yn Rheoliad 11 (I) isod' (paragraff 10.3) a
>
> 'Phan fydd [y Cyngor] yn ymrwymo i gontract sy'n llai na £50,000 mewn gwerth ar gyfer cyflenwi nwyddau neu ddeunyddiau neu ar gyfer gwneud gwaith neu wasanaethau arbenigol ac eithrio nwyddau, deunyddiau, gwaith neu wasanaethau arbenigol o'r fath a eithrir fel y nodir ym mharagraff (a) bydd y Clerc neu'r Swyddog Cyllid Cyfrifol (RFO) yn cael 3 dyfynbris (disgrifiadau wedi'u prisio o'r cyflenwad arfaethedig); os yw'r gwerth yn is na £1,000 ac yn uwch na £100 bydd y Clerc neu'r RFO yn ymdrechu i gael 3 amcangyfrif. Fel arall, bydd Rheoliad 10 (3) uchod yn gymwys' (Paragraff 11.1i).[3]

[3] Mae Paragraff (a) yn darparu rhestr o eitemau sydd wedi'u heithrio o ofynion y gystadleuaeth. Nid oedd y nwyddau a'r gwasanaethau a gaffaelwyd gan y Cyngor yn eitemau wedi'u heithrio o dan baragraff (a).

119 I grynhoi:

- ar gyfer contractau gwerth dros £50,000, roedd yn ofynnol i'r Clerc ofyn am dendrau gan dri chyflenwr cymeradwy. Ni wnaeth y Cyngor ddyfarnu unrhyw gontractau dros £50,000 ym mlwyddyn ariannol 2014-15 (nac yn y blynyddoedd blaenorol).
- ar gyfer contractau gwerth £1,000 i £50,000 roedd yn ofynnol i'r Clerc gael tri dyfynbris (disgrifiadau wedi'u prisio o'r cyflenwad arfaethedig). Yn ystod y flwyddyn 2014-15 dyfarnodd y Cyngor ddau gontract perthnasol. Un ar gyfer darparu goleuadau Nadolig (£19,685.78) ac un ar gyfer darparu basgedi blodau (£1,422.00).
- ar gyfer contractau â gwerth rhwng £100 a £1,000, roedd yn ofynnol i'r Clerc 'ymdrechu i gael tri amcangyfrif'. Yn ystod blwyddyn 2014-15, dyfarnwyd 10 contract arall a oedd yn bodloni'r disgrifiad hwn.

120 Ni chafodd Mr Bartlett dri dyfynbris ar gyfer darparu goleuadau Nadolig na basgedi blodau cyn ymrwymo i gontractau ar gyfer cyflenwi'r eitemau hyn. Nid yw Mr Bartlett wedi rhoi esboniad pam na wnaeth gydymffurfio â rheolau sefydlog a rheoliadau ariannol y Cyngor wrth gaffael goleuadau Nadolig. Mynegodd ei farn fod y Cyngor wedi cael gwasanaeth a phris da. Dywedodd Mr Bartlett wrth fy archwilwyr fod yn rhaid iddo gaffael y basgedi blodau yn gyflym oherwydd ymweliad brenhinol â'r dref, ond ni roddodd unrhyw esboniad pam nad oedd yn bosibl cydymffurfio â rheolau sefydlog a rheoliadau ariannol y Cyngor.

121 Adolygodd fy archwilwyr gofnodion ariannol y Cyngor ond ni chanfuwyd unrhyw dystiolaeth bod Mr Bartlett wedi ceisio neu gael amcangyfrifon ar gyfer unrhyw un o'r deg contract a ddyfarnwyd yn 2014-15 gyda gwerthoedd o rhwng £100 a £1,000.

122 Yn ystod yr archwiliad, dywedwyd wrth fy archwilwyr fod y Cyngor, yn ystod blwyddyn ariannol 2013-14, wedi talu £6,786 i gyflenwr am ddarparu a gosod system dolen sain yn siambr y Cyngor. Mae fy archwilwyr wedi cadarnhau bod y taliad hwn wedi'i wneud, a bod Clerc y Cyngor, Mr Bartlett, wedi codi archeb ar gyfer hon. Ni chafodd Mr Bartlett dri dyfynbris ar gyfer y cyflenwad hwn fel sy'n ofynnol gan Reoliadau Ariannol y Cyngor. Hefyd, prynodd Mr Bartlett yr offer heb geisio awdurdodiad y Cyngor, fel sy'n ofynnol gan Reoliad Ariannol y Cyngor sy'n nodi:

'Gall y Clerc ysgwyddo gwariant ar ran y Cyngor sy'n angenrheidiol i wneud unrhyw waith trwsio neu waith arall sydd o'r fath frys y mae'n rhaid ei wneud ar unwaith, p'un a oes unrhyw ddarpariaeth gyllidebol ar gyfer y gwariant ai peidio, yn amodol ar derfyn o £200. Bydd y Clerc yn adrodd ar y camau gweithredu i'r Cyngor cyn gynted ag y bo'n ymarferol wedi hynny' (Paragraff 3.4).

123 Nid oedd y Cyngor wedi darparu yn ei gyllideb ar gyfer 2013-14 ar gyfer prynu system dolen sain. Ni ofynnodd Mr Bartlett am gymeradwyaeth ymlaen llaw gan y Cyngor i brynu'r offer. Y gwariant a ysgwyddwyd gan Mr Bartlett oedd £6,786. Dim ond hyd at £200 oedd gan Mr Bartlett awdurdod dirprwyedig i'w ysgwyddo. Adroddodd Mr Bartlett yn ôl-weithredol am y pryniant i'r Cyngor. Dywedodd Mr

Bartlett wrth fy archwilwyr fod aelodau wedi cwyno mewn nifer o gyfarfodydd eu bod wedi cael problemau wrth glywed trafodion y Cyngor a bod Arweinydd y Cyngor wedi gofyn i rywbeth gael ei wneud i ddatrys y broblem. Dywedodd Mr Bartlett wrth fy archwilwyr fod y contractwr dan sylw yn adeilad y Cyngor ar y pryd, felly gofynnodd am ddyfynbris gan y contractwr a derbyniodd y dyfyniad hwnnw. Nid yw Mr Bartlett wedi esbonio pam y dewisodd ddiystyru rheolau sefydlog a rheoliadau ariannol y Cyngor.

Roedd rheolaeth y Cyngor ar ei faterion ariannol yn annigonol ac nid oedd yn bodloni gofynion deddfwriaethol

Roedd rheolaeth y Cyngor ar ei faterion ariannol yn annigonol

124 Mae Rheoliadau Cyfrifon ac Archwilio (Cymru) 2014 (y Rheoliadau) yn nodi bod yn rhaid i gynghorau sefydlu system gadarn o reolaeth fewnol sy'n hwyluso arfer ei swyddogaethau'n effeithiol ac sy'n cynnwys trefniadau ar gyfer rheolaeth ariannol ddigonol ac effeithiol. Mae'r trefniadau ar gyfer rheolaeth ariannol ddigonol ac effeithiol yn cynnwys trefniadau rheoli mewnol a chadw cofnodion ariannol priodol.

125 Aelodau'r Cyngor sy'n gyfrifol am sicrhau bod y dyletswyddau deddfwriaethol hyn yn cael eu cyflawni. Mae gan y Clerc hefyd ddyletswyddau cyfreithiol ar gyfer rheolaeth ariannol. Penodwyd Mr Bartlett, pan gafodd ei benodi'n Glerc, hefyd i rôl statudol Swyddog Ariannol Cyfrifol y Cyngor. O dan adran 151 o Ddeddf Llywodraeth Leol 1972, mae'r Swyddog Ariannol Cyfrifol yn gyfrifol am weinyddu materion ariannol y Cyngor.

126 Gweithredodd Mr Bartlett yn y swydd hon nes i'w gyflogaeth â thâl ddod i ben ar 31 Hydref 2014. Mae rheolau sefydlog y Cyngor yn nodi y bydd y Swyddog Ariannol Cyfrifol, 'sy'n gweithredu o dan gyfarwyddyd polisi'r Cyngor, yn gweinyddu materion ariannol y Cyngor yn unol ag arferion priodol. Bydd y Swyddog Ariannol Cyfrifol, ar ran y cyngor, yn pennu ar ran y cyngor, ei systemau cofnodion cyfrifyddu, a'i systemau rheoli cyfrifyddu. Rhaid i'r Swyddog Ariannol Cyfrifol sicrhau bod y systemau rheoli cyfrifyddu yn cael eu harsylwi a bod cofnodion cyfrifyddu'r cyngor yn cael eu cadw a'u diweddaru yn unol ag arferion priodol. Bydd y Swyddog Ariannol Cyfrifol yn cynhyrchu gwybodaeth reoli ariannol fel sy'n ofynnol gan y cyngor. O leiaf unwaith y flwyddyn, cyn cymeradwyo'r ffurflen flynyddol, bydd y cyngor yn cynnal adolygiad o effeithiolrwydd ei system rheolaeth fewnol a fydd yn unol ag arferion priodol.'

127 Wrth archwilio cyfrifon 2014-15 y Cyngor, canfu fy archwilwyr sawl enghraifft pan nad oedd materion ariannol y Cyngor wedi'u gweinyddu'n effeithiol. Fel y nodwyd eisoes, nid oedd gan y Cyngor unrhyw bolisïau na gweithdrefnau ysgrifenedig sy'n llywodraethu talu treuliau staff na goramser, ni chydymffurfiwyd â rheolaeth

aneffeithiol dros daliadau cyflogres ac ni chydymffurfiwyd â rheolau sefydlog yn ymwneud â phrynu nwyddau a gwasanaethau.

128 Canfu fy archwilwyr hefyd fod y cyfrifon a gyflwynwyd i'w harchwilio wedi'u camddatgan yn sylweddol mewn ffyrdd allweddol gan gynnwys:

- nid oedd y cyfrifon yn cynnwys yr holl drafodion ar gyfer blwyddyn ariannol 2014-15;
- nid oedd y cyfrifon yn cytuno â'r cofnodion ariannol sylfaenol gan gynnwys y llyfr arian i gysoni cyfrifon banc;
- nid oedd y llyfr arian yn cynnwys holl drafodion y Cyngor ar gyfer 2014-15;
- yr oedd y llyfr arian parod i gysoni cyfrifon banc wedi'i gydbwyso'n artiffisial;
- gorddatganwyd cyfanswm y derbyniadau a'r taliadau a gofnodwyd yn y cyfrifon oherwydd cyfrifyddu anghywir am daliadau rhodd; a
- nid oedd y cyfrifon yn cynnwys trafodiadau na balans un o gyfrifon banc y Cyngor (Cronfa Apêl y Cadeirydd), ac felly nid oedd y cyfrifon yn gofnod cywir o faterion ariannol y Cyngor ar gyfer 2014-15.

129 Paratowyd ac ardystiwyd cyfrifon y Cyngor ar gyfer 2014-15 gan olynydd Mr Bartlett fel Clerc y Cyngor. Fodd bynnag, archwiliodd fy archwilwyr gofnodion cyfrifyddu'r Cyngor ar gyfer blynyddoedd ariannol 2012-13 a 2013-14 a chanfu fod yr holl faterion a nodir uchod, (ac eithrio datgelu taliadau rhoddion) hefyd yn berthnasol i flynyddoedd ariannol 2012-13 a 2013-14 yn ystod y cyfnod hwnnw, Mr Bartlett oedd Clerc y Cyngor.

130 Roeddwn yn arbennig o bryderus nad oedd cyfrifon y Cyngor wedi ac nid oeddynt yn cynnwys trafodiadau a balansau cyfrif banc Cronfa Apêl Cadeirydd y Cyngor ers sawl blwyddyn. Dywedodd olynydd Mr Bartlett fel Clerc y Cyngor wrth fy archwilwyr na chafodd wybod am fodolaeth y cyfrif pan ymgymerodd â'i swydd a dim ond darganfod ei fodolaeth yn anfwriadol. Nid oedd y cyfrif wedi'i gofrestru i gyfeiriad y Cyngor ac nid oedd y llofnodwyr ar y cyfrif yn gwasanaethu aelodau'r Cyngor. Nid oes gan y Cyngor unrhyw gofnod o'r arian a godwyd i'w gyfrif fel rhan o Gronfa Apêl y Cadeirydd, na thaliadau a wneir o'r Gronfa. Felly, nid yw'n bosibl penderfynu a dalwyd yr holl incwm i'r cyfrif banc na bod taliadau a wnaed o'r cyfrif yn ddilys.

Ni wnaeth y Cyngor bennu cyllideb gyfreithlon ar gyfer blwyddyn ariannol 2014-15 cyn rhoi ei braesept i'r Cyngor Bwrdeistref Sirol

131 Bob blwyddyn, mae'r Cyngor yn cyhoeddi praesept i awdurdod bilio'r dreth gyngor, Cyngor Bwrdeistref Sirol Blaenau Gwent. Y praesept yw prif ffynhonnell incwm y Cyngor i ariannu'r gwasanaethau y mae'n eu darparu. Wrth benderfynu ar swm y praesept, rhaid i'r Cyngor bennu ei ofyniad cyllidebol ar gyfer y flwyddyn ariannol sydd i ddod yn unol â darpariaethau Deddf Cyllid Llywodraeth Leol 1992.

132 Mae'r Ddeddf yn nodi bod yn rhaid i'r Cyngor gyfrifo ei ofyniad cyllideb drwy ystyried y canlynol wedi'u cyfuno:

- y gwariant y mae'r Cyngor yn amcangyfrif y bydd yn ei ysgwyddo yn ystod y flwyddyn wrth gyflawni ei swyddogaethau;
- y lwfans y mae'r Cyngor yn amcangyfrif yn briodol ar gyfer argyfyngau yn gysylltiedig â gwariant;
- y cronfeydd ariannol wrth gefn y mae'r Cyngor yn amcangyfrif y bydd yn briodol eu codi yn y flwyddyn ar gyfer cyflawni ei wariant amcangyfrifedig yn y dyfodol neu i fodloni unrhyw ddiffyg sy'n codi mewn blwyddyn ariannol gynharach;
- bydd y symiau y mae'n eu hamcangyfrif yn daladwy i'r Cyngor am y flwyddyn, ac eithrio'r praesept; a
- swm y cronfeydd ariannol wrth gefn y mae'r awdurdod yn amcangyfrif y bydd yn eu defnyddio er mwyn ariannu ei wariant.

133 Swm y praesept yw yr eitemau uchod wedi'u cyfuno. Mae'r ddeddfwriaeth yn ei gwneud yn ofynnol i'r Cyngor llawn gymeradwyo'r gyllideb flynyddol a'r praesept sydd i'w gyhoeddi gan Gyngor Bwrdeistref Sirol Blaenau Gwent.

134 Cyhoeddodd y Cyngor braesept o £90,000 i Gyngor Bwrdeistref Sirol Blaenau Gwent ar gyfer blwyddyn ariannol 2014-15. Rhoddwyd papur i fy archwilwyr a ddrafftiwyd gan Mr Bartlett o'r enw 'Amcangyfrifon Drafft Cwbl Breifat a Chyfrinachol ar gyfer 2014/2015'. Mae'r papur yn nodi gwariant cyllidebol y Cyngor ar gyfer 2014-15 fel £92,000 ac mae'n argymell y dylid pennu'r praesept ar gyfer 2014-15 ar £92,000. Mae'n nodi ymhellach y byddai'r gwahaniaeth rhwng y gyllideb a'r praesept yn cael ei adfer gan y 'dylem adennill gorwariant o ffurflenni TAW'.

135 Nid yw'r gyllideb a nodir yn y papur a baratowyd gan Mr Bartlett yn bodloni'r gofynion a nodir yn Neddf Cyllid Llywodraeth Leol 1992 mewn sawl ffordd allweddol.

- nid yw'n nodi'n ddigonol amcangyfrif o'r gwariant y byddai'r Cyngor yn ei wynebu yn ystod blwyddyn ariannol 2014-15, gan fod y gyllideb yn ailadrodd y gyllideb yn sylweddol ar gyfer 2013-14 heb gyfeirio at y gwariant a gafwyd mewn gwirionedd yn ystod blwyddyn ariannol 2013-14;
- nid yw'r gyllideb yn gwneud unrhyw lwfans penodol ar gyfer argyfyngau;
- nid oes cyfeiriad yn y papur at lefel na defnydd cronfeydd ariannol wrth gefn; a
- nid oes cyfeiriad at amcangyfrif o'r incwm a fyddai'n daladwy i'r Cyngor ar gyfer 2014-15, ac eithrio'r praesept, (e.e. rhent rhandiroedd, derbyniadau Cronfa Apêl y Cadeirydd ac ati).

136 Mae cofnodion cyfarfod o Bwyllgor Cyllid a Threfniadaeth y Cyngor a gynhaliwyd ar 15 Ionawr 2014 yn cofnodi bod y Pwyllgor wedi ystyried amcangyfrifon 2014-15 a ddarparwyd gan Mr Bartlett ac argymhellodd y dylid cyflwyno'r amcangyfrifon i gyfarfod o'r Cyngor llawn ym mis Ionawr 2014. Nid yw cofnodion cyfarfod y Cyngor

llawn a gynhaliwyd ar 29 Ionawr 2014 yn cofnodi bod yr amcangyfrifon wedi'u trafod, ond mae'r cofnodion yn nodi bod argymhellion y Clerc ar gyfer cyllideb aros yn cael eu derbyn'.

137 Gan nad oedd cyllideb 2014-15 yn bodloni gofynion Deddf Llywodraeth Leol a Chyllid 1992, roedd y gyllideb a bennwyd gan y Cyngor a'r praesept a wnaed ar Gyngor Bwrdeistref Sirol Blaenau Gwent, yn fy marn i, yn groes i'r gyfraith.

138 Ar 6 Mehefin 2015, ardystiodd Archwilydd Mewnol y Cyngor, Mr Lyn Llewellyn adroddiad archwilio mewnol sy'n rhan o Ffurflen Cyfrifon Blynyddol y Cyngor ar gyfer y flwyddyn a ddaeth i ben ar 31 Mawrth 2015. Yn yr adroddiad, mae'n nodi nad oedd wedi gallu cytuno â'r datganiad 'roedd y gofyniad praesept blynyddol yn deillio o broses gyllidebol ddigonol, roedd cynnydd yn erbyn y gyllideb yn cael ei fonitro'n rheolaidd, ac roedd cronfeydd wrth gefn yn briodol'. Mewn llythyr at y Cyngor dyddiedig 19 Mehefin 2015, eglurodd Mr Llewellyn nad oedd wedi gallu cydsynio i'r datganiad ar y sail nad oedd unrhyw dystiolaeth o gofnodion y Cyngor bod y gyllideb yn cael ei monitro gan y Cyngor, a'i fod wedi adrodd yr un canfyddiad mewn perthynas â blwyddyn ariannol 2013-14. Argymhellodd Mr Llewellyn, er mwyn mynd i'r afael â'r mater hwn, fod y Cyngor yn ystyried prynu meddalwedd gyfrifyddu priodol ... a fydd yn gwneud rheolaeth ariannol yn llawer haws'.

139 Cytunaf â chasgliad Mr Llewellyn nad oedd cyllideb y Cyngor yn cael ei monitro gan aelodau'r Cyngor. Sylwaf hefyd, fodd bynnag, fod Mr Llewellyn wedi ardystio'n anghywir fod gofyniad praesept blynyddol y Cyngor yn deillio o broses gyllidebol ddigonol, er gwaethaf y diffygion mewn pennu cyllidebau a amlygwyd uchod.

Methodd y Cyngor â chyflawni ei ddyletswydd ddeddfwriaethol i sefydlu a chynnal archwiliad mewnol digonol ac effeithiol

140 Mae'n ofynnol i bob cyngor cymuned a thref yng Nghymru o dan Reoliadau Cyfrif ac Archwilio (Cymru) 2014 'gynnal system archwilio mewnol ddigonol ac effeithiol o'i gofnodion cyfrifyddu a'i system rheolaeth fewnol'.

141 Mae gwaith archwilio mewnol yn hanfodol er mwyn rhoi sicrwydd i aelodau'r Cyngor fod amgylchedd rheoli'r Cyngor yn gadarn ac yn gweithredu'n effeithiol, a bod ei gofnodion cyfrifyddu'n cael eu cynnal a'u cadw'n briodol.

142 Dylai cynghorau benodi archwilwyr mewnol sy'n gymwys i gyflawni'r rôl sy'n ofynnol gan ddeddfwriaeth. Rhaid i'r archwilydd mewnol fod yn annibynnol ar y Cyngor ac, felly, yn gallu adrodd yn wrthrychol ar y gwaith y maent yn ei wneud. Dylid darparu telerau ymgysylltu clir i'r archwilydd mewnol a chaiff eu perfformiad a'u penodiad eu hadolygu'n gyfnodol.

143 O leiaf, mae'n ofynnol i archwilwyr mewnol cynghorau cymuned gwblhau ac ardystio adroddiad archwilio mewnol sy'n rhan o'r Ffurflen Cyfrif Blynyddol (y Ffurflen). Mae'r Datganiad hefyd yn cynnwys cyfrifon blynyddol y cyngor a

datganiad llywodraethu blynyddol (AGS). Mae'n ofynnol cyflwyno'r Ffurflen i gyfarfod o'r cyngor llawn ac mae'n ofynnol i'r aelodau gymeradwyo'r cyfrifon a'r AGS. Mae'r adroddiad archwilio mewnol yn rhan bwysig o'r ffurflen gan ei fod yn rhoi sicrwydd i aelodau fod gan y cyngor drefniadau llywodraethu ac ariannol priodol ar waith, a bod y trefniadau hyn yn effeithiol. Wrth gwblhau'r adroddiad archwilio mewnol ar gyfer 2014-15, roedd yn ofynnol i archwilydd mewnol y cyngor ddatgan, yn seiliedig ar y gwaith archwilio mewnol a wnaed, a oeddent yn cytuno â'r datganiadau a nodir yn **Arddangosyn 4**.

144 Mr Lyn Llewellyn oedd Archwilydd Mewnol y Cyngor ar gyfer blwyddyn ariannol 2014-15. Roedd wedi cyflawni'r rôl hon ers sawl blwyddyn, er nad wyf wedi gallu dod o hyd i unrhyw ddogfennau sy'n nodi sut y penododd y Cyngor ef i'r rôl na nodi telerau ei ymgysylltiad. Derbyniodd Mr Llewellyn ffi o £335 y flwyddyn am ei waith fel Archwilydd Mewnol y Cyngor ar gyfer 2014-15.

Arddangosyn 5: nodi ei bod yn ofynnol i Archwilydd Mewnol y Cyngor ardystio a gytunodd iddo wrth gwblhau'r adroddiad archwilio mewnol o fewn Ffurflen Cyfrifon Blynyddol y Cyngor ar gyfer y flwyddyn a ddaeth i ben ar 31 Mawrth 2015

1. A oes llyfrau cyfrifyddu addas wedi'u cadw'n briodol drwy gydol y flwyddyn?
2. A yw rheoliadau ariannol y Cyngor wedi'u bodloni, taliadau a gefnogir gan anfonebau, gwariant a gymeradwywyd, a TAW yn cael eu cyfrif yn briodol?
3. A yw'r Cyngor wedi asesu'r risgiau sylweddol i gyflawni ei amcanion ac wedi adolygu digonolrwydd y trefniadau i reoli'r rhain?
4. A yw'r gofyniad praesept blynyddol wedi deillio o broses gyllidebol ddigonol, cynnydd yn erbyn y gyllideb, a oedd y gyllideb yn cael ei monitro'n rheolaidd ac a oedd cronfeydd wrth gefn yn briodol?
5. A dderbyniwyd yr incwm disgwyliedig yn llawn, yn seiliedig ar brisiau cywir, wedi'i gofnodi'n briodol a'i fancio'n brydlon, ac a oedd TAW yn cael ei gyfrif yn briodol?
6. A oedd taliadau arian parod dibwys yn cael eu cefnogi'n briodol gan dderbyniadau, a oedd gwariant wedi'i gymeradwyo, a bod TAW yn cael ei gyfrif yn briodol?

7.	A oedd cyflogau i gyflogeion a lwfansau i aelodau yn cael eu talu yn unol â chymeradwyaethau'r Cyngor, a gofynion PAYE ac Yswiriant Gwladol yn cael eu cymhwyso'n briodol?
8.	A oedd cofrestrau asedau a buddsoddi yn gyflawn ac yn gywir, ac yn cael eu cynnal a'u cadw'n briodol?
9.	A gynhaliwyd cysoniadau cyfrif banc cyfnodol a diwedd blwyddyn yn briodol?
10.	A baratowyd datganiadau cyfrifyddu yn ystod y flwyddyn ar y sail gyfrifyddu gywir (derbyniadau a thaliadau/incwm a gwariant), a gytunwyd gyda'r llyfr arian parod, ac a oeddent yn cael eu cefnogi gan lwybr archwilio digonol o gofnodion sylfaenol, a lle y bo'n briodol, a oedd dyledwyr a chredydwyr wedi'u cofnodi'n briodol?
11.	A yw'r Cyngor wedi cyflawni ei gyfrifoldebau fel ymddiriedolwr (os yw'n berthnasol)?

Ffynhonnell: Ffurflen Flynyddol y Cyngor 2014-15

145 Nododd Mr Llewellyn ei gasgliadau ar bob un o'r materion hyn yn ei adroddiad archwilio mewnol a rhoddodd sicrwydd i'r Cyngor fod trefniadau priodol ar waith ym mhob un o'r 11 maes penodedig gyda'r eithriadau canlynol:

- nid oedd gan y Cyngor drefniadau monitro cyllideb priodol ar waith; a
- nid oedd y Cyngor wedi asesu ei risgiau sylweddol.

146 Canfu'r gwaith a wnaed gan archwilwyr yr Archwilydd Cyffredinol nad oedd gan y Cyngor drefniadau priodol ar waith mewn llawer o'r meysydd lle rhoddodd Mr Llewellyn sicrwydd cadarnhaol i'r Cyngor, ac mae canfyddiadau fy archwiliad fel y'u nodir yn y ddogfen hon yn gwrth-ddweud y sicrwydd a roddwyd gan Mr Llewellyn. **Mae Atodiad 1** yn nodi lle mae canfyddiadau fy archwiliad yn wahanol i'r rhai a adroddwyd gan Mr Llewellyn.

147 Yr wyf yn arbennig o bryderus bod Mr Llewellyn wedi dod i'r casgliad bod cysoniadau cyfrif banc cyfnodol a diwedd blwyddyn wedi'u cynnal yn briodol. Mae cysoniad banc yn cyfateb i'r trafodion arian parod a'r balansau a gofnodwyd yng nghyfrif banc y Cyngor i'r trafodion a'r balansau cyfatebol a gofnodwyd ar ddatganiadau banc. Mae cysoni'r llyfr arian parod â'r datganiadau banc yn helpu i gadarnhau bod cofnodion arian parod yn gywir a'u bod yn gallu helpu i ganfod twyll ac unrhyw drin arian parod. Mae cysoniad diwedd blwyddyn hefyd yn helpu i sicrhau bod balansau arian parod a gofnodir yn y cyfrifon diwedd blwyddyn yn gywir.

148 Fel y nodwyd ym **mharagraff 127**, paratôdd y Cyngor gysoni banc ar gyfer 2014-15 a oedd yn dangos bod y llyfr arian parod a'r datganiadau banc wedi'u cysoni. Dywedodd Mr Llewellyn wrth fy archwilwyr ei fod wedi gwirio'r cysoniad banc a chadarnhaodd ei fod yn gywir yn seiliedig ar y cofnodion a ddarparwyd ar gyfer archwiliad mewnol.

149 Nid wyf yn derbyn esboniad Mr Llewellyn. Byddai archwiliad archwilio chwilfrydig o gysoni'r banc a dogfennau'r Cyngor sy'n cefnogi'r cysoniad hwnnw wedi nodi bod y cysoniad yn anghywir ac yn ddiffygiol am y rhesymau canlynol:

- nid oedd y balans agoriadol a ddefnyddiwyd yn y cysoniad banc yn cytuno i'r balans ar 1 Ebrill 2014 a gofnodwyd yng nghyfrifon 2013-14, llyfr arian parod neu ddatganiadau banc;
- nid oedd y llyfr arian parod a'r cofnodion banc ar gyfer 2014-15 yn cytuno i gyfrifon 2014-15 a gyflwynwyd i'w harchwilio;
- nid oedd y balans arian parod cau fel y'i cofnodwyd yn y llyfr arian parod a'r cyfrifon blynyddol yn ystyried sieciau a oedd wedi'u cyhoeddi ond heb eu talu ar 31 Mawrth 2015;
- roedd cyfrifon blynyddol 2014-15 yn cynnwys anghysondeb o £1,000 rhwng y balans cau ar 31 Mawrth 2014 a'r balans agoriadol ar 1 Ebrill 2014; a
- nid oedd y llyfr arian yn cynnwys yr holl drafodion a oedd wedi mynd drwy gyfrifon banc y Cyngor yn 2014-15.

150 O ganlyniad i'r uchod, yr oedd yn amhosibl i'r llyfr arian parod a'r cyfriflenni banc gael eu cysoni'n briodol, ac rwy'r o'r farn bod haeriad Mr Llewellyn yn anghywir.

151 At hynny, fel y nodir ym **mharagraff 6**, yn ystod 2014-15, talodd y Cyngor daliadau rhodd o £43,381 i Glerc ac Ysgrifennydd y Cyngor (dros 30% o gyfanswm y gwariant ar gyfer 2014-15). O ystyried maint a natur ddadleuol y taliadau hyn, byddwn wedi disgwyl i Archwilydd Mewnol y Cyngor fod wedi adolygu'r taliadau arfaethedig, cadarnhau bod y Cyngor wedi cael cyngor cyfreithiol priodol, bod gan y derbynwyr hawl gontractiol i'r taliadau hyn, a bod y taliadau wedi'u cyfrifo'n gywir. Rwyf o'r farn na wnaeth Mr Llewellyn gymryd y camau angenrheidiol i gadarnhau bod y taliadau rhodd yn ddilys.

152 Ar 15 Mai 2014, ysgrifennodd Mr Llewellyn at Mr Bartlett 'Terminal Gratuity, I presume that the contract of employment contains provision for the payment of a gratuity on your retirement. Please confirm the position.' Nid wyf wedi dod o hyd i unrhyw dystiolaeth, fodd bynnag, fod Mr Llewelyn wedi gofyn am gopi o gontract cyflogaeth Mr Bartlett nac wedi cael gafael arno. Pe bai wedi gwneud hynny; byddai wedi nodi nad oedd yn nodi bod gan Mr Bartlett hawl i gael rhodd.

153 Cafodd gohebiaeth Mr Llewellyn ar 15 Mai 2014 ei hystyried gan gyfarfod o'r Cyngor a gynhaliwyd ar 28 Mai 2014. Mae cofnodion y cyfarfod yn nodi bod yr aelodau wedi nodi bod y gofyniad hwn [y gofyniad i'r contract gynnwys hawl i gael arian rhodd] yn cydymffurfio. Dylai Mr Llewellyn fod wedi cael copi o gontract Mr Bartlett i fodloni ei hun bod gan Mr Bartlett hawl i gael arian rhodd a ii) graddau/gwerth yr hawl honno. Ni wnaeth hynny. Dywedodd Mr Llewellyn wrth fy

archwilwyr ei fod wedi mynd ar drywydd y mater unwaith eto pan ddeuthum i gynnal archwiliad mewnol 2014-15 ym mis Mehefin 2015. Gwnaethpwyd taliadau rhodd gan y Cyngor ym mis Hydref 2014.

154 Yn adroddiad Archwilio Mewnol Mr Llewellyn ar gyfer 2014-15, nododd ei fod, gyda chydsyniad y Cyngor, wedi cysylltu â Chyngor Bwrdeistref Sirol Torfaen i benderfynu pa fuddion pensiwn y byddai gan Mr Bartlett hawl iddynt pe bai wedi bod yn aelod o'r Cynllun Pensiwn Llywodraeth Leol. Mae'n ymddangos bod yr ymholiad hwn wedi'i wneud er mwyn dangos bod y rhodd a dalwyd i Mr Bartlett yn cynrychioli gwerth am arian. Dywed Mr Llewellyn yn yr adroddiad yn ôl [swyddog o Gyngor Bwrdeistref Sirol Torfaen], ei bu'n eithaf rhad i'r Cyngor o dan yr amgylchiadau.

155 Yn fy marn i, nid rôl Mr Llewellyn fel Archwilydd Mewnol y Cyngor oedd gwneud yr ymholiad hwn, ac roedd yr ymholiad ei hun yn amherthnasol. Nid oedd Mr Bartlett yn aelod o'r Cynllun Pensiwn Llywodraeth Leol ac nid oedd ganddo hawl i unrhyw fudd-daliadau a ddarperir gan y cynllun hwnnw. Roedd y datganiad y bu'n eithaf rhad i'r Cyngor o dan yr amgylchiadau yn gamarweiniol oherwydd fel y nodwyd uchod, gwnaeth daliad rhodd i Mr Bartlett yn sylweddol uwch na'r uchafswm y gallai ei dderbyn yn gyfreithlon fel y'i pennwyd ym **mharagraffau 38 i 43**.

156 Cafodd Mr Llewellyn ei gyfweld fel rhan o'm harchwiliad, ac archwiliwyd ei bapurau gwaith archwilio. Rwyf wedi dod i'r casgliad nad oedd y gwaith mewnol a wnaed yn ddigonol nac yn effeithiol, ac nad oedd digon o waith wedi'i wneud i gefnogi'r sicrwydd a roddodd i'r Cyngor.

157 Mae Mr Llewellyn wedi dweud ei fod yn anghytuno â fy marn ar effeithiolrwydd ei archwiliad mewnol. Serch hynny, credaf fod y gwasanaeth archwilio mewnol a ddarparwyd gan Mr Llewellyn i'r Cyngor o safon wael iawn. Yn fy marn i, felly, mewn perthynas â blwyddyn cyfrif 2014-15, nid oedd y Cyngor yn cydymffurfio â'i ddyletswydd i 'gynnal system archwilio mewnol ddigonol ac effeithiol o'i gofnodion cyfrifyddu a'i system rheolaeth fewnol'.

158 Ni wnaeth y Cyngor ail-benodi Mr Llewellyn yn archwilydd mewnol ar gyfer blwyddyn gyfrifo 2015-16.

Roedd trefniadau llywodraethu'r Cyngor yn ddiffygiol mewn sawl ffordd berthnasol

159 Yn ystod yr archwiliad, yn ogystal â'r materion a nodir uchod, nododd fy archwilwyr nifer o enghreifftiau pan oedd trefniadau llywodraethu'r Cyngor yn ddiffygiol gan gynnwys;

- Diffyg fframwaith polisi priodol
- Cofnodion cyfarfod o safon wael
- Aelodau o'r cyhoedd wedi'u heithrio o rannau o gyfarfodydd y Cyngor yr oedd ganddynt hawl i'w mynychu

- Gweithdrefnau recriwtio yn annigonol, gan arwain at gadarnhau cwyn yn erbyn y Cyngor gan Ombwdsmon Gwasanaethau Cyhoeddus Cymru
- Llofnodwyd sieciau gwag ymlaen llaw gan aelodau'r Cyngor
- Dogfennau sensitif nad ydynt yn cael eu cadw'n ddiogel
- Gwybodaeth bersonol yn ymwneud â staff y Cyngor yn cael ei chyhoeddi'n amhriodol

160 Mae'n ddyletswydd ar yr Aelodau i sicrhau bod trefniadau llywodraethu'r Cyngor yn addas i'r diben. Yn fy marn i, nid oedd Aelodau'r Cyngor yn arfer y ddyletswydd hon yn ddigonol, ac roeddent yn rhoi gorddibyniaeth ar y Clerc i sicrhau bod trefniadau llywodraethu ar waith ac yn gweithredu'n effeithiol.

161 Ers 2014-15, yn dilyn penodi swyddogion newydd, gwnaed gwelliannau sylweddol i drefniadau llywodraethu mewnol y Cyngor. Er bod y Cyngor yn parhau i wynebu sawl her, rwy'n fodlon bod y Cyngor bellach mewn sefyllfa well i allu dangos ei fod yn sicrhau manteision i bobl Abertyleri a Llanhiledd ac yn cydymffurfio â safonau priodol o lywodraethu da.

Atodiad 1

Adroddiad yr Archwiliad Mewnol ar gyfrifon 2014-15 y Cyngor o'i gymharu â chanfyddiadau'r Archwilydd Cyffredinol ar yr un materion

Datganiad i'w gytuno/anghytuno gan yr Archwilydd Mewnol	Casgliad Archwilydd Mewnol y Cyngor	Casgliad archwilwyr yr Archwilydd Cyffredinol
A oes llyfrau cyfrifyddu addas wedi'u cadw'n briodol drwy gydol y flwyddyn?	Oes	Nac oes. Nid oedd y Cyngor yn cadw cofnodion cyfrifyddu priodol ac roedd y cyfrifon a gyflwynwyd i'w harchwilio wedi'u cam-ddatgan yn sylweddol **(paragraffau 124 i 128**).
A yw rheoliadau ariannol y Cyngor wedi'u bodloni, taliadau a gefnogir gan anfonebau, gwariant a gymeradwywyd, a TAW yn cael eu cyfrif yn briodol?	Ydyn	Nac ydyn. Ni chydymffurfiwyd â rheoliadau ariannol y Cyngor mewn perthynas â chaffael nwyddau a gwasanaethau (**paragraffau 117** i **123**). Yn gyffredinol, cefnogwyd y taliadau gan anfonebau a TAW a oedd yn cyfrif amdanynt. Fodd bynnag, ni chafodd trafodiadau ar Gronfa Apêl Cadeirydd y Cyngor eu cyfrif ac ni chawsant eu cefnogi gan anfonebau, derbynebau na chadarnhad talu (**paragraff 130**).
A yw'r Cyngor wedi asesu'r risgiau sylweddol i gyflawni ei amcanion ac wedi adolygu digonolrwydd y trefniadau i reoli'r rhain?	Nac ydy	Nac ydy. Dim tystiolaeth bod y Cyngor wedi asesu ei risgiau sylweddol nac wedi ystyried sut i reoli neu liniaru'r risgiau a wynebir.

Datganiad i'w gytuno/anghytuno gan yr Archwilydd Mewnol	**Casgliad Archwilydd Mewnol y Cyngor**	**Casgliad archwilwyr yr Archwilydd Cyffredinol**
A yw'r gofyniad praesept blynyddol wedi deillio o broses gyllidebol ddigonol, cynnydd yn erbyn y gyllideb, a oedd y gyllideb yn cael ei monitro'n rheolaidd ac a oedd cronfeydd wrth gefn yn briodol?	Nac ydy (mewn perthynas â monitro'r gyllideb). Nid oedd unrhyw dystiolaeth yng nghofnodion y Cyngor bod cyllideb y Cyngor yn cael ei monitro'n rheolaidd.	Nac ydy (mewn perthynas â phennu cyllidebau a monitro cyllidebau). Nid oedd gofyniad praesept y Cyngor yn seiliedig ar broses gyllidebol ddigonol, ac ni osodwyd y gyllideb yn unol â gofynion deddfwriaethol. Ni chanfu fy archwilwyr unrhyw dystiolaeth bod cyllideb y Cyngor ar gyfer 2014-15 yn destun adolygiad. (**paragraffau 131 i 139**).
A dderbyniwyd yr incwm disgwyliedig yn llawn, yn seiliedig ar brisiau cywir, wedi'i gofnodi'n briodol a'i fancio'n brydlon, ac a oedd TAW yn cael ei gyfrif yn briodol?	Do	Naddo. Mae'r Cyngor wedi cofnodi mai ychydig iawn o incwm nad yw'n praesept a gafodd yn ystod 2014-15. Canfu fy archwilwyr nad oedd trafodiadau yn ymwneud â Chronfa Apêl y Cadeirydd yn cael eu cyfrif, ac nid yw'n bosibl penderfynu a oedd yr holl arian sy'n ddyledus i'r Cyngor wedi'i fancio (**paragraff 130**).
A oedd taliadau arian mân yn cael eu cefnogi'n briodol gan dderbyniadau, a oedd gwariant wedi'i gymeradwyo, a TAW yn cael ei gyfrif yn briodol?	Oedd	Amherthnasol, nid oedd y Cyngor yn gweithredu taliadau arian mân.

Datganiad i'w gytuno/anghytuno gan yr Archwilydd Mewnol	Casgliad Archwilydd Mewnol y Cyngor	Casgliad archwilwyr yr Archwilydd Cyffredinol
A oedd cyflogau i gyflogeion a lwfansau i aelodau yn cael eu talu yn unol â chymeradwyaeth y Cyngor, a gofynion PAYE ac Yswiriant Gwladol yn cael eu cymhwyso'n briodol?	Oedd	Nac oedd. Nid oedd taliadau cyflog i gyflogeion yn unol â chymeradwyaeth y Cyngor. Talwyd treuliau a thaliadau goramser i'r Clerc heb awdurdodiad, a chafodd y Clerc daliadau goramser heb i ddidyniadau statudol gael eu gwneud **(paragraffau 97 i 111**). Ni chymeradwywyd cynnydd i gyflog yr Ysgrifennydd gan y Cyngor yn flynyddol. Nid oes tystiolaeth bod y Cyngor wedi cymeradwyo cynnwys 15 awr y mis o daliadau goramser i gyflog sylfaenol yr Ysgrifennydd ym mis Mai 2008 a arweiniodd at gynnydd o 17.2% mewn cyflog (**paragraffau 112 i 116**).
A oedd cofrestrau asedau a buddsoddi yn gyflawn ac yn gywir, ac yn cael eu cynnal a'u cadw'n briodol?	Oeddynt	Nac oeddynt, nid oedd cofrestr asedau'r Cyngor yn ddigon manwl, datgelwyd cynnwys swyddfeydd y Cyngor fel un eitem. Nid oedd y Cyngor yn gofyn am gofrestr fuddsoddi nac yn ei chynnal.

Datganiad i'w gytuno/anghytuno gan yr Archwilydd Mewnol	Casgliad Archwilydd Mewnol y Cyngor	Casgliad archwilwyr yr Archwilydd Cyffredinol
A gynhaliwyd cysoniadau cyfrif banc cyfnodol a diwedd blwyddyn yn briodol?	Do, cynhaliwyd cysoniadau cyfrif banc cyfnodol a diwedd blwyddyn yn briodol.	Na. Er bod cysoniad cyfrif banc diwedd blwyddyn wedi'i gysoni, roedd y llyfr arian wedi'i gydbwyso'n artiffisial â chyfrifon banc y Cyngor. Dylai adolygiad o'r cysoniad gan yr Archwilydd Mewnol fod wedi nodi nad oedd y gwiriad allweddol hwn wedi'i wneud yn iawn (**paragraff 128**).
A baratowyd datganiadau cyfrifyddu yn ystod y flwyddyn ar y sail gyfrifyddu gywir (derbyniadau a thaliadau/incwm a gwariant), a gytunwyd gyda'r llyfr arian parod, ac a oeddent yn cael eu cefnogi gan lwybr archwilio digonol o gofnodion sylfaenol, a lle y bo'n briodol, a oedd dyledwyr a chredydwyr wedi'u cofnodi'n briodol?	Do	Naddo. Paratowyd y datganiadau cyfrifyddu'n gywir ar sail derbyniadau a thaliadau, ond cafodd y datganiadau cyfrifyddu eu camddatgan yn sylweddol ac nid oeddent yn cytuno â llyfr arian parod y Cyngor. At hynny, nid oedd y llyfr arian parod wedi'i gysoni'n briodol â thrafodion y Cyngor yn y banc (**paragraff 128**).
A yw'r Cyngor wedi cyflawni ei gyfrifoldebau fel ymddiriedolwr (os yw'n berthnasol)?	Amherthnasol	Amherthnasol gan nad oedd gan y Cyngor unrhyw arian ar ymddiriedaeth.

Archwilio Cymru
Audit Wales

Audit Wales

24 Cathedral Road

Cardiff CF11 9LJ

Tel: 029 2032 0500

Fax: 029 2032 0600

Textphone: 029 2032 0660

E-mail: info@audit.wales

Website: www.audit.wales

We welcome correspondence and telephone calls in Welsh and English.
Rydym yn croesawu gohebiaeth a galwadau ffôn yn Gymraeg a Saesneg.